

**Buxoro Yo'l Tarmog'ini Yaxshilash Loyihasi - 2-bosqich,
M37 Milliy Avtomagistralini Rekonstruksiya Qilish Loyihasi
Osiyo Infratuzilma Investitsiyalari Banki Tomonidan Moliyalashtirilgan**

**Eekologik va ijtimoiy ta'sirni baholash (EITB) VA
Parij Kelishuvi va Iqlim Moliya Baholash uchun
TEXNIK TOPSHIRIQLAR**

1. Asosiy ma'lumotlar

O'zbekiston Respublikasi hukumati M37 "Samarqand — Buxoro — Turkmanboshi" avtomobil yo'lining 207 — 365 km (158 km) qismini rekonstruksiya qilish loyihasini moliyalashtirish uchun Osiyo infratuzilmaviy investitsiyalar banki (OIIB)dan qarz olishga tayyorgarlik ko'rilmoqda. OIIBning 2019-yil 27-sentyabrda e'lon qilingan umumiy xarid to'g'risidagi bildirishnomaga muvofiq loyihani tayyorlash uchun qarz ajratdi. O'zbekiston Respublikasi hukumati qarz mablag'larining bir qismini konsalting xizmatlari uchun to'lash maqsadida sarflashni rejalashtirmoqda.

Avtomobil yo'llari bo'yicha mas'uliyatli organ sifatida Avtomobil Yo'llari Qo'mitasi (AQ) Buxoro Yo'l Tarmog'ini Yaxshilash Loyihasi, 2-bosqich, M37 Milliy Avtomagistralini Rekonstruksiya Qilish loyihasini boshqarish va amalga oshirish uchun mas'ul bo'ladi.

2. Loyiha tavsifi

Loyiha M37 avtomagistralining taxminan 158 km qismini rekonstruksiya qilishni o'z ichiga oladi. M37 avtomagistrali Samarqanddan boshlanib, Navoiy va Buxoro hududlari orqali o'tib, oxir-oqibat Turkmaniston chegarasiga yetadi. 158 km uzunlikdagi loyiha yo'li qisman Navoiy viloyati va asosan Buxoro viloyatidan o'tuvchi qismini rekonstruksiya qilishni rejalashtiradi. Taklif etilayotgan loyiha M37 yo'lining 207-km dan 365-km gacha bo'lgan segmentini, ya'ni Turkmaniston chegarasiga qadar bo'lgan qismini yaxshilashni o'z ichiga oladi. Mavjud yo'l 4 ta qatorli ikki tomonlama bo'lib, asfalt qoplamasi o'rtacha yoki yomon holatda. Yo'lining holatini va xavfsizligini yaxshilash maqsadida yo'l rekonstruksiya qilinadi va Buxoro shahrini aylanib o'tish yo'lining yetishmayotgan qismi quriladi. Loyiha doirasida yo'l 2 x 2 qatorli, texnik toifa IB yo'l sifatida, 120 km/soat dizayn tezligi bilan rekonstruksiya qilinadi. Yo'ning tipik kesim parametrlari quyidagicha:

Transport qatnov yo'laklarining eni: 4 x 3,75 m

Ajratilgan yo'lakning eni: 2,60 m (shundan 2 x 1 m asfalt qoplangan qismi)

Yo'l cheti eni: 3,75 m (shundan 0,75 m asfalt qoplangan yelka)

Umumiy yo'l eni: 25,10 m

Yo'l xavfsizligini oshirish maqsadida, darajalar bo'yicha ajratilgan chorrahalar va burilishlar, shuningdek, tezlanish va sekinlashish yo'laklari ko'zda tutilgan, shuningdek, mahalliy aholining yashash hududlaridagi aloqalarni tiklash uchun yig'uvchi yo'llarni amalga oshirish rejalashtirilgan. Loyihaning dizaynini tayyorlash va qurilish ishlari bo'yicha xaridlarni osonlashtirish uchun yo'l 5 ta alohida lotga bo'lingan. Lotlarning uzunliklari quyidagicha:

Yo'llar	Lot 1	Lot 2	Lot 2 (new addition)	Lot 3	Lot 4	Lot 5
Bo'lim	Km 207 – 249	Km 249 - 276		Km 276 - 311	Km 311 - 346	Km 346 - 365
Bo'lim uzunligi	42 km	27 km	4.9 km	35 km	35 km	19 km
Yo'l toifasi	IB	IB	IB	IB	IB	IB
Qatorlar soni	2 x 2 (22km) 3 x 3 (20 km)	2 x 2	2 x 2	2 x 2	2 x 2	2 x 2
Burilishlar	9	4	0	6	1	1

Yo'l kesishmalari	4	4	2	1	3	0
Temiryo'l ustidan o'tish	0	0	0	0	1	0
Piyodalar uchun yer osti yo'llari	27	8	0	19	21	0
Piyodalar yo'lagi metrda	35,815	9,750	0	0,632	19,139	9,477

Bundan tashqari, daraxtlarni ko'chirish ehtimoli yuqori, yer uchastkalarini o'zlashtirish ehtimoli esa past darajada baholanmoqda. O'zbekiston Respublikasi Yo'llar qo'mitasi huzuridagi Loyiha instituti ushbu salbiy atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirlarni kamaytirish yoki oldini olish maqsadida ish olib bormoqda.

3. Vazifaning maqsadlari

Vazifaning maqsadlari ikki qismdan iborat:

1-qism: Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (ESIA) hujjatini tayyorlash

2-qism: Parij kelishuvi bilan muvofiqlik va iqlim moliyasi bahosini o'tkazish

1-qism doirasida ushbu topshiriq asosida Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (ESIA) hisobotini tayyorlash rejalashtirilgan bo'lib, u OIIBning Atrof-muhit va ijtimoiy asoslar to'plami (ESF) talablariga muvofiq Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejasi (ESMP) hamda manfaatdor tomonlarni jalb etish rejasi (SEP) bilan birga ishlab chiqiladi. Shuningdek, topshiriq har bir kichik loyiha va faoliyat natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ko'chirish va yashash vositalarini yo'qotish bilan bog'liq masalalarni aniqlashi lozim. Loyiha ehtiyojlari uchun zarur yer uchastkalarini ajratish va loyiha ta'siriga uchragan aholining (PAPs) ko'chirilishini tartibga solish uchun Ko'chirish bo'yicha harakat rejasi (RAP) ishlab chiqiladi.

ESIAning asosiy maqsadi – loyiha dizayniga salbiy atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirlar bo'yicha ma'lumotlar kiritish orqali loyihadan kutilayotgan foydalarni oshirish, erkaklar va ayollar, yoshlar hamda boshqa zaif va imkoniyati cheklangan guruhlar uchun teng sharoitlarni yaratish, shuningdek, loyihaning qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida jismoniy, biologik va insoniy muhitga bo'lgan salbiy ta'sirlarni oldini olish, ularni kamaytirish, yumshatish yoki kompensatsiya qilishni ta'minlashdir. Ushbu baholash jarayoni loyiha hayotiy tsiklining barcha bosqichlarida atrof-muhit va ijtimoiy omillarni loyiha amalga oshirish tartibiga integratsiya qilishga qaratilgan. Baholash, shuningdek, milliy qonunchilik va OIIBning Atrof-muhit va ijtimoiy asoslar to'plami (ESF) talablariga muvofiqligini, hamda xalqaro ilg'or tajribalarga, jumladan, Jahon banki guruhi tomonidan ishlab chiqilgan Atrof-muhit, sog'liqni saqlash va xavfsizlik bo'yicha ko'rsatmalar (EHSGs) asosida ekologik va ijtimoiy baholash va boshqaruvga doir xalqaro e'tirof etilgan standartlarga mosligini ta'minlashni ko'zda tutadi.

Ushbu vazifaning batafsil vazifalari quyidagi bo'limda bayon etilgan. EITBning taxminiy tuzilmasi Ilova A da keltirilgan.

2-qism doirasida, Konsultant AIIBning loyiha guruhi (PT) bilan yaqindan hamkorlikda ishlaydi hamda loyiha doirasida ko'zda tutilgan turli komponentlar bo'yicha Parij kelishuvi bilan muvofiqlik va iqlim moliyasi bahosini AIIB metodologiyasiga muvofiq amalga oshiradi. Konsultant quyidagilarni baholashi lozim:

- I. AIIBning 4 bosqichli metodologiyasi (BB1) asosida loyiha komponentining Parij kelishuvi doirasidagi iqlim o'zgarishini yumshatish maqsadlariga muvofiqligi;
- II. AIIBning 3 bosqichli metodologiyasi (BB2) asosida loyiha komponentining Parij kelishuvi doirasidagi moslashuv maqsadlariga muvofiqligi;

- III. Loyihaning iqlimga moslashuv moliyasi sifatida tasniflanish ehtimoli va ushbu tasnifga mos ravishda AIIBning so'nggi proporsional yondashuvi hamda JMDB (Ko'p tomonlama taraqqiyot banklari) tomonidan belgilangan iqlimga moslashuv moliyasi bo'yicha umumiy tamoyillarga asosan foiz nisbatlari;
- IV. Loyihaning iqlim o'zgarishini yumshatish moliyasi sifatida tasniflanish ehtimoli va JMDBning iqlimni yumshatish moliyasi bo'yicha umumiy tamoyillariga asosan foiz nisbatlari;
- V. Loyihaning nisbiy issiqxona gazlari (GHG) chiqindilari hajmini baholash.

4. O'zbekistonning Ekologik Qonunchiligi

O'zbekiston fuqarolarining atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan foydalanish sohasidagi huquq va majburiyatlari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50 va 55-moddalarida belgilab qo'yilgan. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining ekologik qonunchiligi tarkibiga 100 dan ortiq qonunlar, taxminan 50 ta Prezident farmoni, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlar va standartlar kiradi

5. O'zbekiston Respublikasi ekologik baholash talablar

Atrof-muhitga ta'sirni baholash (davlat ekologik ekspertizasi) O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida", "Ekologik ekspertiza to'g'risida"gi qonunlari va boshqa qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi. Ushbu hujjatlarda ekologik ekspertizaga taalluqli bo'lgan loyihalar va faoliyat turlari quyidagi toifalar bo'yicha belgilangan:

Toifa 1 – yuqori xavf;

Toifa 2 – o'rta xavf;

Toifa 3 – past xavf;

Toifa 4 – mahalliy ta'sir.

Milliy qonunchilikda atrof-muhitga ta'sirni baholashda texnik baholash, institutsional tuzilmani baholash va Atrof-muhitni boshqarish rejasini ishlab chiqish talab qilinadi.

6. OIIB Ekologik va Ijtimoiy Standartlari

Loyiha OIIBning Atrof-muhit va ijtimoiy siyosati (ESP) doirasida dastlab A toifasiga kiritilgan. U quyidagi standartlarning qo'llanilishini talab qiladi: ESS 1 – Atrof-muhit va ijtimoiy baholash hamda boshqaruv, va ESS 2 – Majburiy ko'chirish (yer uchastkalarini olib qo'yishni ham o'z ichiga oladi). ESS 3 – Mahalliy aholi (Indigenous Peoples) standarti O'zbekiston sharoitida qo'llanilmaydi; ushbu holat Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (ESIA) hujjatida qisqacha asoslab berilishi lozim. Loyiha, shuningdek, OIIBning Atrof-muhit va ijtimoiy soha bo'yicha chiqarib tashlash ro'yxati hamda Loyiha ta'siriga uchragan aholi uchun mo'ljallangan mexanizm siyosati talablariga ham amal qilishi lozim. Quyida keltirilganidek, ESSlar loyiha uchun majburiy bo'lgan atrof-muhit va ijtimoiy talablarni belgilaydi.

ESS 1 loyihalarning atrof-muhit va ijtimoiy jihatdan maqbulligi va barqarorligini ta'minlash, shuningdek, atrof-muhit va ijtimoiy omillarni loyiha bo'yicha qaror qabul qilish va amalga oshirish jarayonlariga integratsiya qilishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. ESS 1 loyiha salbiy atrof-muhit va ijtimoiy xatarlar hamda ta'sirlarga ega bo'lishi ehtimoli mavjud bo'lgan hollarda qo'llaniladi. Xatarlarni aniqlash jarayonida, ESF (Atrof-muhit va ijtimoiy asoslar to'plami) doirasida ESS 1 bo'yicha taqdim etilgan Atrof-muhit va ijtimoiy qamrovga murojaat qilinishi lozim. Atrof-muhit va ijtimoiy baholash hamda boshqaruv choralari ko'lami loyiha xatarlari va ta'sirlariga mutanosib tarzda belgilanadi. Shundan so'ng, loyiha amalga oshirilishi davomida samarali yumshatish va monitoring choralari ishlab chiqish talab etiladi. ESS 1 Bank tomonidan moliyalashtiriladigan har qanday loyiha uchun amalga oshiriladigan atrof-muhit va ijtimoiy baholashning batafsil talablarini belgilaydi.

Agar loyiha saralash jarayonida majburiy ko‘chirish holatlari (shu jumladan, yaqin o‘tmishda sodir bo‘lgan yoki yaqin kelajakda sodir bo‘lishi kutilayotgan va loyiha bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan majburiy ko‘chirishlar) aniqlansa, ESS 2 standarti qo‘llaniladi. Majburiy ko‘chirishga quyidagilar kiradi: jismoniy ko‘chirish (ko‘chib o‘tish, yashash uchun mo‘ljallangan yer uchastkalarini yoki boshpana yo‘qotish) va iqtisodiy ko‘chirish (yer yoki tabiiy resurslardan foydalanish imkoniyatini yo‘qotish; mol-mulk yoki unga kirish, daromad manbalari yoki kun kechirish vositalarini yo‘qotish). Bu holatlar quyidagi sabablarga ko‘ra yuzaga kelishi mumkin: (a) yerning majburiy ravishda olib qo‘yilishi; yoki (b) yer resurslaridan foydalanish yoki qonuniy ravishda belgilangan bog‘lar va qo‘riqlanadigan hududlarga kirish bo‘yicha majburiy cheklovlar. ESS 2 ko‘chirish holatlari to‘liq yoki qisman, doimiy yoki vaqtincha bo‘lishidan qat’i nazar, ularning barchasini qamrab oladi. Ushbu standart majburiy ko‘chirishni o‘z ichiga olgan loyihalar uchun ko‘chirishni rejalashtirishga oid batafsil talablarni belgilaydi.

6. Asosiy vazifalar

1-qism: Atrof-muhit va ijtimoiy ta’sirni baholash (ESIA) hujjatini tayyorlash

ESIA Doirasi. ESIA loyiha doirasidagi faoliyatlarning atrof-muhit va ijtimoiy risklari va ta’sirlarini baholash, boshqarish va monitoring qilishni o‘z ichiga oladi. Ushbu hujjat O‘zbekiston Respublikasi amaldagi qonunchiligi va Bankning ESF hamda ESS talablariga muvofiq tayyorlanadi.

ESIA va ESMP doirasi loyihaning risklari va ta’sirlariga nisbatan mutanosib bo‘ladi. OIIBning ESPga ko‘ra, ESIA quyidagi asosiy elementlar/vazifalarni o‘z ichiga olishi kerak:

- a. Loyihaning tavsifi;
- b. O‘zbekiston Respublikasi va AIIB ESP va ESSlarining amaldagi siyosatlari, protseduralari va qonunlarining tavsifi;
- c. Doiraviy ishlar, shu jumladan manfaatdor tomonlarni aniqlash va maslahatlashuv rejasi;
- d. Alternativlarni tahlil qilish, shu jumladan “Loyiha holda” holatni ko‘rib chiqish;
- e. Bog‘liq inshootlarni tahlil qilish;
- f. Atrof-muhit va ijtimoiy asosiy ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish;
- g. Atrof-muhit va ijtimoiy risklar va ta’sirlarni baholash;
- h. Jamoatchilik bilan maslahatlashuv va ma’lumotlarni oshkor qilish;
- i. ESMP shaklida yumshatish, monitoring va boshqaruv chora-tadbirlarini va amallarini ishlab chiqish.

Yuqoridagi asosiy vazifalar tafsilotlari quyida keltirilgan.

Vazifa 1: Loyihaning Tavsifi.

Ushbu vazifa loyihani (2-bo‘limda tasvirlangan) va uning turli komponentlarini tushunishni o‘z ichiga oladi. Diqqatni loyiha hududidagi atrof-muhit va ijtimoiy ta’sirlarga ega bo‘lishi mumkin bo‘lgan komponentlarga qaratish kerak, jumladan, ammo ular bilan cheklanmay:

I.

- i) Taklif qilingan yo‘nalish va alternativalar;
- ii) Daryolar, sug‘orish kanallari, suv havzalari va suv oqimlarini kesib o‘tuvchi ko‘priklar;
- iii) Drenaj dizayni, shu jumladan, quti o‘tkazgichlar, daryolar va suvsizlanish hovuzlari va boshqalar;

- iv) Yurish yo‘lagini va o‘tish joylarini loyihalash;
- v) Almashtirish joylarini loyihalash;
- vi) Bog‘lovchi yo‘llar va kirish yo‘llari;
- vii) Loyiha bo‘yicha avtomobil oqimi va tegishli yo‘l harakati parametrlarini loyihalash;
- viii) Qurilish lagerlari: taklif qilingan joylashuvlar, o‘lchamlar va ishchilar soni;
- ix) Qurilish va ekspluatatsiya va texnik xizmat ko‘rsatish bosqichlarida suvni va boshqa qurilish materiallarini ishlatish rejasi;
- x) Asfalt zavodlari yoki beton aralashtirish zavodlari, qum olish hududlari va chiqindilarni tashish hududlari: taklif qilingan joylashuvlar, o‘lchamlar va joylashuvlar;
- xi) Qurilish usullari, jadval va xarajatlar;
- xii) Ekspluatatsiya va texnik xizmat ko‘rsatish rejasi.

Avtomobil Yo‘llari Qo‘mitasi va ularning loyiha muhandislari bilan yaqin hamkorlikda ishlash zarur.

Vazifa 2: Mamlakatning qonunchilik doirasini va OIIBning Atrof-Muhit va Ijtimoiy doirasini ko‘rib chiqish.

Ushbu vazifa doirasida, yo‘l qurilishi va atrof-muhitni muhofaza qilish, yovvoyi tabiat va iqlim, ijtimoiy va mehnat masalalari bo‘yicha amaldagi milliy qonunlar, me‘yorlar, standartlar va siyosatlar, shuningdek, xalqaro konvensiyalar ko‘rib chiqiladi, ayniqsa, O‘zbekiston va Buxoro viloyatidagi hollarda. Shuningdek, Buxoro va O‘zbekistonning madaniy merosni va tarixiy joylarni saqlashga doir qonuniy me‘yorlari aniqlanishi muhim bo‘ladi. Bundan tashqari, konsultant AIIBning ESF va tegishli ESSlarni ko‘rib chiqadi. Milliy va mahalliy qonunchilik doirasi va AIIB standartlari o‘rtasidagi farqlarni aniqlash va bu farqlarni bartaraf etish uchun tavsiyalarni ishlab chiqish maqsadida bo‘shliqlarni tahlil qilish o‘tkaziladi. Taqqoslashning yakuniy xulosasi jadval shaklida taqdim etiladi.

Shuningdek, Buxoro viloyatidagi atrof-muhit sifatiga oid standartlar, shuningdek, chiqindilar/emissiya va yoqilg‘i standartlari (masalan, shovqin darajasi, havoning sifatini, yuzaki suv va yer osti suvining sifati, transport vositalarining chiqindilari va chiqindi suvlarining standartlari) umumlashtiriladi va Jahon Banki Guruhining Atrof-muhit, Sog‘liqni saqlash va Xavfsizlik Standartlari bilan taqqoslanadi.

Vazifa 3: Saralash va Qamrovni belgilash.

Ushbu vazifa doirasida har bir kichik loyiha komponenti/elementlari bo‘yicha loyiha faoliyatlari saralanadi va qurilishgacha, qurilish jarayonida hamda ekspluatatsiya bosqichida ekologik va ijtimoiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan faoliyatlar aniqlanadi. Qamrovni belgilash jarayonida har bir loyiha faoliyatining ta‘siri va asosiy manfaatdor tomonlar aniqlanadi. Qamrovni belgilash quyidagi ishlarni o‘z ichiga oladi:

- Saralangan faoliyatlar va asosiy atrof-muhit hamda ijtimoiy/sotsial-iqtisodiy resurslar/elementlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni uzviy shaklida tasvirlash. Loyiha natijasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan ehtimoliy atrof-muhit va ijtimoiy muammolar ro‘yxati tuziladi hamda ularning ahamiyati tabiati va darajasiga qarab aniqlanadi. Yo‘l tarmog‘i dizaynida drenaj tizimlarini o‘rnatish va tegishli drenajlarning yo‘qligi sababli aholi va qishloq xo‘jaligi yerlariga ta‘sir ehtimoliga alohida e‘tibor qaratiladi.
- Manfaaddor tomonlarni tahlil qilish/xaritalash. Asosiy manfaatdor tomonlar aniqlanadi va ularning loyiha ustidagi ahamiyati va ta‘siri tahlil qilinadi hamda uzviy shaklda ko‘rsatiladi.

Manfaatdor tomonlarning dastlabki ro'yxati taklif etilayotgan loyiha joylashuvi bo'yicha hujjatlar ko'rib chiqish va saralash tadqiqoti orqali aniqlanishi mumkin. Tayyorlangan asosiy manfaatdor tomonlar ro'yxati siyosat ishlab chiquvchilar, davlat vakillari, mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlari (NNTlar), saylangan mahalliy hukumat vakillari va rasmiylar bilan maslahatlashuvlar orqali tasdiqlanishi kerak. Har bir manfaatdor tomon guruhidagi kichik guruhlar (yosh, jins va boshqalar) bilan bog'liq bo'lgan cheklovlar (mavjudlik, xavfsizlik, arzonlik, sog'liqqa ta'sir va boshqalar) va ularning talablari ham aniqlanishi zarur.

Vazifa 4: Loyihaning muqobil variantlari va bog'liq obyektlarni tahlil qilish.

Ushbu vazifa doirasida, birinchi navbatda, loyiha uchun turli muqobil variantlar, shu jumladan, loyiha amalga oshirilmaydigan holat muqobili, texnik, iqtisodiy, moliyaviy, ekologik va ijtimoiy jihatlari bo'yicha tahlil qilinadi. Ushbu muqobilar yo'nalishni belgilash, yo'laklar soni, yo'l qoplamasi turlari, drenaj tizimlari, to'lov tizimlari, qurilish metodologiyasi va qurilish jadvaliga tegishli bo'lishi mumkin. Ushbu tahlil orqali tanlangan muqobilning asosiligi va maqsadga muvofiqligi bo'yicha izoh va asoslar keltiriladi.

Ikkinchidan, ushbu loyiha bilan bog'liq obyektlar aniqlanadi va ular bo'yicha tegishli tahlillar amalga oshiriladi. Bog'liq obyektlar qatoriga, masalan, M37 yo'lining 158 km bo'ylab hukumat mablag'lari bilan ta'mirlanayotgan ko'priklar yoki boshqa manbalar hisobidan moliyalashtirilayotgan ishlar kirishi mumkin. Tegishli tahlillar ekologik va ijtimoiy ruxsatlar, ta'sirlar va ularning yumshatish choralarini ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. konsultant shuningdek, Qo'mita tomonidan bog'liq obyektlarning ekologik va ijtimoiy xavflarini boshqarish darajasini baholaydi. Shundan kelib chiqib, ekologik va ijtimoiy xavflarni boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

5-vazifa: Atrof-muhit va ijtimoiy-iqtisodiy boshlang'ich holatni tahlil qilish

Ushbu vazifa doirasida loyiha hududida atrof-muhit va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning boshlang'ich holatini belgilash maqsadida birlamchi va ikkilamchi manbalardan zarur ma'lumotlar yig'iladi. Loyiha boshlanishidan oldin boshlang'ich sharoitda yuz berishi mumkin bo'lgan o'zgarishlar aniqlanadi va baholanadi. Loyihaga bevosita aloqador bo'lmagan, ammo loyiha hududida amalga oshirilayotgan yoki rejalashtirilgan faoliyatlar ham ko'rib chiqiladi. Shuningdek, loyiha joylashuvi, loyihalash va ekspluatatsiya bosqichlari bo'yicha qaror qabul qilishda muhim bo'lgan asosiy ekologik va ijtimoiy parametrlar bo'yicha tendensiyalar tahlil qilinadi. Bu maqsadda ikkilamchi ma'lumotlar yig'iladi, shuningdek, birlamchi ma'lumotlar asbob-uskunalar orqali monitoring va rekognossirovka tadqiqotlari orqali to'planadi.

Boshlang'ich holat tahlili quyidagilarni qamrab oladi:

- **Jismoniy muhit:** yer resurslari, relyef, topografiya, geologiya va tuproq, iqlim va ob-havo, seysmik holat, suv resurslari, suv sifati, toshqinlar, atmosfera havosining sifati, shovqin darajasi va mavjud yo'llardagi transport harakati. Ayniqsa, quyidagi ishlar bajariladi: M37 yo'nalishi bo'ylab 24 soatlik shovqin va havoning sifati monitoringi; Yuzaki suv (masalan, sug'orish kanallari) sifatining namunalarini olish va o'lchash; Beton tayyorlash zavodi hududida tuproq va yer osti suvlarining sifatini monitoring qilish. Monitoring rejasi AIIB tomonidan tasdiqlangandan so'ng amalga oshiriladi.
- **Biologik muhit:** ekotizim, tabiiy o'simliklar qoplamasi, muhim va tabiiy yashash joylari, yovvoyi hayvonot yashash hududlari va himoya qilinadigan hududlar. Tadqiqot hududida joylashgan muhofaza etiladigan hududlar va yovvoyi hayvonot (IUCN qizil ro'yxat holati va milliy himoya maqomi) haqida batafsil ma'lumot beriladi. Himoya qilinadigan hududlar va loyiha oralig'idagi mos tushishlar xarita vositalari yordamida aks ettiriladi.
- **Ijtimoiy-iqtisodiy boshlang'ich holat:** Hududning demografik profili ishlab chiqiladi, asosiy transport bog'lanishlari, aholi va tijorat obyektlarining mavjudligi ko'rsatilgan holda namuna so'rovnoma o'tkaziladi. Ushbu so'rovnoma uy xo'jaligi darajasida daromadlar, xarajatlar va asosiy xizmatlarga kirish imkoniyatlarini aks ettirishi lozim. Tijorat obyektlarining daromadlari ham qayd etiladi. Ijtimoiy-iqtisodiy ma'lumotlar,

imkon qadar jinslar kesimida, quyidagi parametrlar bo'yicha ikkilamchi manbalarni ko'rib chiqish va birlamchi ma'lumotlar yig'ish usullari (so'rovnomalar, intervyular) orqali to'planadi:

- aholi soni va tarkibi;
 - zaif qatlamlar va kambag'allik darajasi;
 - sog'liqni saqlash;
 - ta'lim;
 - kasblar va iqtisodiy faoliyatlar;
 - yer resurslaridan foydalanish, qishloq xo'jaligi, yerga egalik tizimi, yerni ishlatish va sotib olishdagi rasmiy va norasmiy tartiblar;
 - chorvachilik, yaylovlar;
 - o'rmon xo'jaligi;
 - sanoat, ishchi kuchi tarkibi;
 - rasmiy va norasmiy iqtisodiy faoliyatlardan tushadigan daromad va xarajatlar (sanoat, xizmat ko'rsatish, savdo, qazib olish, turizm, transport, uyda mehnat, va boshqalar);
 - uy xo'jaliklari xususiyatlari, ishlab chiqarish tizimi, mehnat, uy tashkiloti;
 - yashash darajasi;
 - ijtimoiy xizmatlardan foydalanish (ta'lim, sog'liqni saqlash, aloqa), maktab, poliklinika/gospitalgacha bo'lgan masofa;
 - transport tizimi, transport oqimining namunasi va asosiy yo'llardagi transport hisoboti;
 - huquq-tartibot va xavfsizlik holati;
 - mahalliy davlat organlari, jamoat tashkilotlari, ijtimoiy tarmoq va yordam tizimlari, shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmlari.
- **Gender:** Loyihaning hududida genderni o'rganish masalalar va tendensiyalarni aniqlash maqsadida alohida gender tadqiqoti o'tkaziladi. Boshlang'ich gender ma'lumotlari quyidagilarni o'z ichiga oladi (lekin ular bilan cheklanmaydi): ayollarning harakatchanligi; transport vositalaridan foydalanishda gender bo'yicha farqlar; piyodalar o'tish yo'llariga bo'lgan ehtiyoj va xavotirlar. Qo'shimcha gender tahlillari "Gender Harakat Rejasi" bo'limida keltiriladi.
 - **Madaniy meros:** Loyiha hududidagi madaniy meros obyektlari, arxeologik topilmalar va alohida e'tiborga molik joylarning (masalan, YuNESKO ro'yxatiga kiritilgan obidalar, masjidlar, yodgorliklar va boshqalar) ro'yxati tuziladi. Loyiha hududi yaqinida (yo'l yo'lagi, qurilish lagerlari, qazish maydonlari va boshqa obyektlar) joylashgan madaniy resurslar haqida batafsil ma'lumot beriladi.
 - **Yo'l harakati xavfsizligi:** Yo'l harakati xavfsizligiga oid boshlang'ich holat ma'lumotlari taqdim etiladi, avtohalokatlar soni va sabablariga oid sifatli tahlil beriladi. Yo'l belgilari, xavfsizlik choralari, tezlikni cheklash mexanizmlariga oid amaldagi yondashuvlar to'g'risida "Avtomobil Yo'llari Qo'mitasi" organlari bilan hamkorlikda axborot yig'iladi.

Vazifa 6: Ta'sirni baholash va kamaytirish choralari.

Ushbu vazifa Dastlabki baholash (3-vazifa) bosqichida amalga oshirilgan dastlabki ko'lamni aniqlash va tahlillar asosida quriladi. Mazkur vazifaning maqsadi loyiha qurilishidan avvalgi, qurilish jarayonidagi va ekspluatatsiya bosqichlaridagi qisqa- va uzoq muddatli davrda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan barcha to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ta'sirlar hamda xavf-xatarlarni baholashdan iborat. Loyiha faoliyatining turli ekologik va ijtimoiy jihatlar bilan o'zaro ta'sirini aniqlashda Leopold matritskasi kabi vositalardan foydalaniladi. Har bir potentsial ta'sir uning tabiati va yuzaga kelish ehtimoliga qarab — jiddiy, o'rtacha, yengil yoki ahamiyatsiz sifatida baholanadi. Potentsial ta'sirlarni baholashda sifat tahlil usullaridan, zarur yoki maqsadga muvofiq hollarda esa miqdoriy usullardan

foydalaniladi. Baholash jarayonida muhim ijobiy va salbiy ta'sirlar, to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ta'sirlar, qisqa muddatli va uzoq muddatli ta'sirlar farqlanadi, ayniqsa, oldini olish yoki qayta tiklash imkoni bo'lmagan salbiy ta'sirlarga alohida e'tibor qaratiladi. Baholash umumiy, shuningdek, loyiha va maydonga xos bo'lgan ta'sirlarni ham qamrab oladi. Bundan tashqari, loyiha hududidagi ekologik, biologik xilma-xillik va ijtimoiy-iqtisodiy omillar nuqtai nazaridan sezgir qabul qiluvchilar (resipiyentlar) aniqlanadi.

Biologik xilma-xillikka bo'lgan to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ta'sirlar ham baholanadi. Ekologik ta'sirni baholash jarayonida ayniqsa, avtomobil yo'lining qurilishi va ekspluatatsiyasi natijasida muhofaza etiladigan hududlar hamda yovvoyi hayvonot olamiga yetkazilishi mumkin bo'lgan bezovtalanish darajasi aniq ko'rsatiladi. Shuningdek, qisqa va uzoq muddatli salbiy ta'sirlarni kamaytirish, ijobiy ta'sirlarni kuchaytirish hamda loyiha faoliyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Boshlang'ich tahlil jarayonida aniqlangan madaniy meros obyektlari va inshootlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan xavf va ta'sirlar doirasi baholanadi. Iloji boricha, madaniy boyliklarga ta'sir qilishning oldini olish maqsadida loyiha dizayni va/yoki qurilish metodologiyasi moslashtiriladi.

Loyihaga bog'liq bo'lgan ijtimoiy va iqtisodiy xavf-xatarlar hamda ta'sirlar, shu jumladan, ijobiy va salbiy, bevosita va bilvosita ta'sirlar ham baholanadi. Bu baholash Yer uchastkalarini olib qo'yish va majburiy ko'chirish (rejalashtirilgan holda) holatlarini ham o'z ichiga oladi, biroq faqat ular bilan cheklanmaydi. Yer uchastkalarini olish va majburiy ko'chirishga oid muammolarni hal qilish maqsadida Ko'chirish bo'yicha Reja (RAP) ishlab chiqiladi. RAP uchun texnik topshiriq (TOR) ushbu texnik topshiriq hujjatining tegishli bo'limida taqdim etilgan.

Ijtimoiy ta'sirni baholash quyidagi, ammo ular bilan cheklanmagan yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- a) Ijtimoiy rivojlanish masalalarini tahlil qilish va muvofiqlik, birdamlik, tenglik, xavfsizlik, ishonchlilik va hisobdorlik jihatlari bo'yicha natijalarni amalga oshirishni ta'minlash.
- b) Foydalanuvchi baholashini o'tkazib, tuman va shahar darajasidagi ijtimoiy-iqtisodiy profillarni to'plash, loyiha foydalanuvchilarining mavjud yo'l foydalanish holati va loyihadan kutgan natijalarini baholash.
- c) Jamiyatlarga bo'lgan ta'sirni baholash, masalan, qurilish davomida vaqtincha kirish cheklovlari, transport va boshqa umumiy xizmatlarning bezovtaligi. Qurilishning qisqa va o'rta muddatli ta'sirlarini tushunish uchun turar-joy va tijorat ob'ektlariga ta'sirni o'rganish kerak.
- d) Mehnat xavfsizligini va mehnat kuchining jamiyatga ta'sirini tahlil qilish.
- e) Qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida jamiyat salomatligi va xavfsizligiga bo'lgan xavflarni tahlil qilish.
- f) Turli darajalarda manfaatdor tomonlarni aniqlang, ularning asosiy kutganliklarini xaritaga tushirish, ta'sirlar, muammolar va xavotirlarni tahlil qilish, har bir manfaatdor tomon guruhiga tegishli.
- g) Loyiha aralashuvlari natijasida turli manfaatdor guruhlar yoki foydalanuvchilar uchun yuzaga keladigan ijobiy va salbiy ijtimoiy ta'sirlarni baholash, ta'sirlarni ularning ahamiyatiga qarab baholash va salbiy ta'sirlarni kamaytirish va ijobiy ta'sirlaridan maksimal foyda olish uchun choralarni taklif qilish.
- h) Loyihaning jinsga oid salbiy ta'sirlarini va xavflarini aniqlash va ularni kamaytirish uchun yengillashtirish choralari ishlab chiqish. Jinsiy ajratilgan ma'lumotlar va tahlilni ishlatish va loyihaning dizaynini imkoniyatlar tengligi va

ayollarni ijtimoiy-iqtisodiy kuchaytirishni targ'ib qilishga yo'naltirish, ayniqsa xizmatlar va ish o'rinlari taqdim etish bilan bog'liq.

- i) Zaif guruhlar uchun xavflar va ta'sirlarni aniqlash va ularni kamaytirish choralarini ishlab chiqish.
- j) Jamiyat va ishchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni boshqarish uchun choralar ishlab chiqish.

Yo'l xavfsizligi masalalari maxsus tahlil qilinadi, avariyalarni kamaytirishga va foydalanuvchilar xavfsizligini oshirishga qaratilgan mos choralarni aniqlash uchun. Qurilish, ekspluatatsiya va texnik xizmat ko'rsatish bosqichlarida yengillashtirish choralarini belgilashda xalqaro eng yaxshi amaliyotlar, jumladan, Xalqaro Yo'l Baholash Dasturi (iRAP) qo'llanmasi, GOST standartlari, Jahon Yo'l Assotsiatsiyasi (PIARC) yo'riqnomalari, Xalqaro Yo'l Kongressi tomonidan belgilangan me'yorlar va O'zbekistonning tegishli milliy standartlari va me'yorlari asos bo'lishi kerak.

Keyin, har bir potentsial ta'sirni, loyihaning kontekstida, bartaraf etish, yengillashtirish va/yoki kompensatsiya choralarini aniqlash, ustuvorlik tartibida amalga oshiriladi. Taklif qilingan yengillashtirish choralarini loyiha va maydon uchun maxsus, amaliy va samarali bo'lishi kerak. Yengillashtirish choralarini belgilab bo'lgach, qoldiq ta'sirlar (ya'ni, yengillashtirish choralarini amalga oshirganidan keyin qoladigan ta'sirlar) ham aniqlanadi va ularning ahamiyati og'irligi va yuzaga kelish ehtimoli asosida baholanadi. Loyihaning dizayn, qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida yengillashtirish va boshqarish choralariga quyidagilar kiritilishi mumkin, lekin ular bilan cheklanmaydi:

Loyihalash va Qurilish bosqichi

- Suv oqimlarini boshqarish, kesish drenaji
- Qurilish maydonini boshqarish
- Mehnat lagerini boshqarish
- O'simliklarni tozalashdan saqlanish va maydonni daraxtlar/ekinlar ekish orqali tiklash
- Biologik turli-tumanlikni himoya qilish
- Madaniy resurslarni himoya qilish (shu jumladan, tasodifiy topish tartiblari): Loyiha faoliyatlarini va inshootlarini madaniy va tabiiy merosning aniq kontekstida sezgir qilish
- Chang chiqindilarini kamaytirish
- Mo'ri va transport vositalari chiqindilarini nazorat qilish
- Chiqindilarni xavfsiz yo'llar bilan yo'q qilish
- Qattiq chiqindilarni xavfsiz yo'llar bilan yo'q qilish
- Tuproq ifloslanishini nazorat qilish
- Qarzdorlik maydonini boshqarish va chiqindilarni yo'q qilish
- Shovqin darajasini kamaytirish
- Kasbiy sog'liqni saqlash va xavfsizlik
- Jamiyat sog'ligi va xavfsizligi (jamiyat va ishchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni boshqarish)
- Trafik boshqaruvi
- Yo'l bo'yidagi tadbirkorliklarga ta'sir, yashash tarziga ta'sir
- Lager maydonlarini tiklash

Ekspluatatsiya bosqichi:

- Trafik shovqinini kamaytirish rejalari
- Transport vositalari chiqindilari va havoning sifati
- Kasbiy sog'liqni saqlash va xavfsizlik
- Jamiyat sog'ligi va xavfsizligi
- Saytlarning estetik jihatdan yaxshilanishi
- Yo'l xavfsizligini boshqarish rejalari

Quyidagi jihatlariga alohida e'tibor qaratib, yengillashtirish va nazorat qilish choralari ishlab chiqiladi:

- a) Loyiha ishchilari va mahalliy jamoalar uchun mehnat va ish sharoitlarini, shuningdek, sog'liq va xavfsizlik xavflarini, jumladan, jinsiy tajovuz, bezorilik va genderga asoslangan zo'ravonlik (GBV) kabi xavflarni hal qilish, ularni oldini olish yoki, agar oldini olish imkoni bo'lmasa, zararli xavf va ta'sirlarni kamaytirish choralari ko'riladi. Ushbu choralarda loyihada ishlayotgan ishchilarning xavfsiz va sog'lom ish sharoitlariga ega bo'lishini ta'minlash, shuningdek, loyiha bilan bog'liq baxtsiz hodisalar, jarohatlar va kasalliklarning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar ko'riladi. Xalqaro tan olingan kasbiy sog'liq va xavfsizlik me'yorlari, shuningdek, sanoatga xos atrof-muhit, ijtimoiy, sog'liq va xavfsizlik standartlariga mos keladigan tegishli me'yorlar aniqlanadi. Baxtsiz hodisalar va kasalliklar bo'yicha hujjatlarni yuritish va hisobot berish tizimi taklif qilinadi.
- b) Loyihada ishlovchi ishchilar uchun mehnat boshqaruvi tizimidan foydalanish bo'yicha qo'llanma taqdim etish, tegishli milliy qonunlarga muvofiq, quyidagilarni ta'minlaydi:
 - Loyihada ishchilariga tushunarli va aniq bandlik shartlarini qulay shaklda taqdim etish;
 - Loyihadagi mehnat uchun o'z vaqtida haq to'lash;
 - Yetarli darajada dam olish vaqtlarini ta'minlash;
 - Ish munosabatlarini o'zaro kelishilgan holda to'xtatish;
 - Teng imkoniyatlar, adolatli munosabat va kamsitmaslik tamoyiliga asoslangan ishga qabul qilish;
 - Ishchilarning tashkilot va jamoaviy muzokaralarga oid milliy qonunchilikka rioya qilish;
 - Loyihaning ish joylaridagi muammolarni ko'tarish uchun ochiq, tushunarli va shaffof shikoyat mexanizmini taqdim etish, bunda:
 - i. Mavjud qonunlar yoki arbitraj yoki vositachilik jarayonlari orqali mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan boshqa sud yoki ma'muriy vositalarga kirishni cheklamaydi yoki ishchilar kasaba uyushmalari yoki jamoaviy shartnomalar orqali taqdim etilgan shikoyat mexanizmlarini almashtirmaydi;
 - ii. Muammolarni tegishli boshqaruv darajasida tezkorlik bilan hal qilish uchun tushunarli va shaffof jarayondan foydalanib, shikoyatni bildirganlarga hech qanday salbiy ta'sirsiz o'z vaqtida javob beradi;
 - iii. Maxfiy shikoyatlarni ko'tarish va ko'rib chiqishni ta'minlaydi;
 - Ishga qabul qilish vaqtida xodimlarga shikoyat mexanizmi haqida ma'lumot berish va ularga undan oson foydalanish imkoniyatini yaratadigan tegishli tizimni joriy qilish.

Vazifa 7: Manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashuvlar va oshkoralik.

Avvalroq 3-vazifada tariflangan manfaatdor tomonlarni tahlil qilish jarayonidan so'ng, uchrashuv jarayoni amalga oshiriladi, unda turli vositalar, jumladan, muhokama guruhlari, yakka-yakka suhbatlar, uchrashuv seminarlar va ijtimoiy-iqtisodiy so'rovlar qo'llanadi. Ushbu uchrashuvlar tegishli bo'limlar va muassasalar, 3-vazifa davomida aniqlangan mahalliy jamoalarning kichik guruhlari, ommaviy axborot vositalari xodimlari, NNTlar, akademik doiralar, yo'l foydalanuvchilari va loyiha ta'siriga uchragan shaxslar bilan olib boriladi. Loyiha hududidagi ayollar guruhlari bilan, gender masalalariga qaratilgan alohida uchrashuvlar o'tkazilishi lozim. Ushbu uchrashuvlarning maqsadi loyiha haqida ma'lumot va ESIA natijalari haqida manfaatdor tomonlar bilan fikr almashish, loyiha haqidagi fikr-mulohazalarni olish, kutilayotgan ta'sirlar va ustuvor ko'rilgan yumshatish choralari haqida ma'lumot to'plash, shuningdek, loyiha hududidagi ekologik, atrof-muhit va ijtimoiy-iqtisodiy holatni o'rganishdir. Uchrashuvlarga qatnashuvchilar uchun tegishli texnik va no-texnik materiallar o'z vaqtida, ularning tushunishiga va tushunish imkoniyatlariga mos shaklda (ingliz va

o'zbek tillarida) taqdim etiladi. Butun uchrashuv jarayoni hujjatlashtiriladi va ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi guruhlari hamda ayollarning loyiha ishtirokiga o'z fikrlarini bildirish imkoniyatini ta'minlash bo'yicha to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan yetarli choralar ko'riladi.

Loyiha ESIA dasturi, shuningdek, jamoatchilik va mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlari (NGO) uchun mavjud bo'lgan jamoat joyida va onlayn tarzda taqdim etilishi kerak. Ingliz tilidagi ESIA dasturi va uning ijrochi qisqacha xulosasi o'zbek tilida oshkor etiladi. ESIA dasturining oshkor etilishidan so'ng, loyiha tashabbuskorining qo'llab-quvvatlashi bilan konsultatsiya uchrashuvi (yoki uchrashuvlari) tashkil etiladi. Asosiy manfaatdorlar, jamoatchilikning fikrini aniq olish maqsadida, o'z fikrlarini bildirishga taklif etiladi. Bu fikrlar yakuniy ESIA dasturini tayyorlashda hisobga olinadi. Barcha konsultatsiyalar to'g'ri hujjatlashtirilishi kerak (har bir konsultatsiya uchun: sana, joy, ishtirokchilar (yoshi, jinsi va boshqa tegishli demografik ma'lumotlar bo'yicha), fikr va tavsiyalar matritsasi, sanalgan fotosuratlar va boshqalar) va yakuniy hisobot bilan taqdim etilishi kerak. ESIA, mahalliy ko'rib chiqish va tasdiqlash jarayonidan tashqari, OIIB tomonidan ko'rib chiqilishi va tasdiqlanishi talab qilinadi.

Bundan tashqari, loyiha amalga oshirish bosqichida o'tkaziladigan konsultatsiyalar uchun bir tuzilma ishlab chiqiladi.

Vazifa 8: Atrof-muhit va Ijtimoiy Boshqaruv Rejasini Tayyorlash.

Ta'sirni baholashni amalga oshirgandan so'ng, Atrof-muhit va Ijtimoiy Boshqaruv Rejasi (ESMP) tayyorlanadi. Bu reja amalga oshiruvchi agentlik va boshqa tegishli tashkilotlar bilan yaqin hamkorlikda tayyorlanadi. Shuningdek, bu reja qurilish shartnomalari uchun tanlov hujjatlarining bir qismi bo'lib, pudratchilarga uni amalga oshirish majburiyatini yuklaydi. ESMP, yengillik choralari rejasini, monitoring rejasini, salohiyatni oshirish dasturini, hujjatlashtirish va hisobot berish protokolini o'z ichiga oladi. ESMP, loyihaning atrof-muhit va ijtimoiy jihatlarini boshqarish uchun institutsional tuzilmalarning takliflarini keltirib chiqaradi va ilgari bajarilgan vazifada aniqlangan yengillik choralari, monitoring o'tkazish, hisobot berish va salohiyatni oshirish dasturlarini amalga oshirish uchun mexanizmni taqdim etadi.

ESMP shuningdek, qurilish pudratchilari tomonidan ishlab chiqilishi kerak bo'lgan maydon-spetsifik ESMP (SSESMP) talablari haqida ham ma'lumot beradi. SSESMP-ga kiritilishi kerak bo'lgan sub-rejalarning qisqacha tavsifi ham ESMPda taqdim etiladi; bular lagerni boshqarish rejasini, yo'l harakati boshqaruvi rejasini, chiqindilarni utilizatsiya qilish rejasini, ifloslanishni oldini olish rejasini, qarzlar karerini boshqarish rejasini, kasbiy sog'liqni saqlash va xavfsizlik rejasini, yassi yer boshqaruvi rejasini va boshqalarni o'z ichiga oladi.

ESMPga loyiha darajasida ko'plab bosqichlardan iborat Shikoyatlarni hal qilish mexanizmi (GRM) kiritiladi. Bu mexanizm aniq rollar, vaqt jadvali, protseduralar va javobgarliklar bilan tavsiflanishi kerak. Shuningdek, u atrof-muhit, ijtimoiy va ko'chirish masalalari bo'yicha PAP-larga (loyiha ta'siriga uchragan shaxslar) shikoyatlarni hal qilish uchun mavjud bo'lgan imkoniyatlarni tasvirlab berishi lozim. ESMP, GRMning ma'lumotlari qanday tarqatilishi va PAP-larga tushunarli va aniq tarzda qanday taqdim etilishi haqida ko'rsatmalarni belgilaydi. GRM, shikoyatchilarni qaytarishdan himoya qilish va ular anonim bo'lishni istagan taqdirda, anonimlikni ta'minlashni o'z ichiga olishi kerak. OIIBning Loyiha-ta'sirlangan Odamlar Mexanizmi Siyosatiga murojaat qilinishi lozim. Shuningdek, jamoat a'zolari tomonidan oson kirish mumkin bo'lgan maydon darajasidagi Shikoyatlarni Hal qilish Qo'mitalarini (GRC) tuzish muhimdir.

Vazifa 9: Ko'chirish Rejasini Tayyorlash (RAP):

Loyiha doirasida yerni olish va majburiy ko'chirishning ta'sirlarini, jumladan, jismoniy ko'chirish (ko'chirish, yer yoki turar joyni yo'qotish), va/yoki iqtisodiy ko'chirish (yer yoki mol-mulkni yo'qotish, yoki yer foydalanishi, mol-mulk va tabiiy resurslar ustidan cheklovlar, bu esa

daromad manbalarini yoki boshqa tirikchilik vositalarini yo'qotishga olib kelishi)ni ESS2 ga muvofiq hal qilish. Agar yerni olish va majburiy ko'chirishni oldini olish mumkin bo'lmasa, ta'sirni o'rganish natijalariga asoslanib, ko'chirilgan shaxslarning huquqlari, daromad va tirikchilikni tiklash strategiyasi, institutsional tartiblar, monitoring va hisobot berish tizimi, byudjet va belgilangan vaqt davomida amalga oshirish rejalari hamda shikoyatlarni hal qilish choralari o'z ichiga olgan RAP ishlab chiqiladi. RAPni taqdim etish bo'yicha qo'llanma B ilovasida keltirilgan. RAP quyidagi mavzularni o'z ichiga oladi, lekin ular bilan cheklanmaydi:

- (i) Yer uchastkalarini olish va ko'chirishga oid amaldagi qonunlar, nizomlar va markaziy hamda mahalliy hokimiyat qarorlariga asoslanib, loyiha uchun qo'llash mumkin bo'lgan ilg'or tajribalarni aniqlash. Bundan tashqari, AIIB ESS2 talablariga va milliy/mahalliy qonunchilik o'rtasidagi tafovutlarni aniqlash hamda ushbu tafovutlarni bartaraf etish uchun zarur bo'lgan choralarni belgilash.
- (ii) Hukumat va OIIB bilan zaif guruhlar (masalan: ayollar boshchiligidagi xonadonlar, keksalar va bolalar, etnik ozchiliklar, kambag'al oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar) uchun aniq ta'rif va mezonlar bo'yicha kelishuvga erishish. Ularni to'g'ri aniqlash, ehtimoliy xavflar va maxsus ehtiyojlarini baholash hamda ularga tegishli yordam ko'rsatishni ta'minlash lozim.
- (iii) Mazmunli konsultatsiyalar o'tkazish. RAPdagi konsultatsiya bo'limida rejalashtirish jarayonida o'tkazilgan maslahatlashuv va oshkoralik faoliyati, ta'sirlangan shaxslar va manfaatdor tomonlar bildirgan masalalar va tashvishlar hamda ushbu fikr-mulohazalarning RAP va umumiy loyiha dizayniga qanday kiritilgani bo'yicha matritsa bo'lishi kerak.
- (iv) PAP (loyiha ta'siriga uchragan shaxslar) sonini aniqlash va ta'sirlangan xonadonlarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini o'rganish. Yuridik maqomidan qat'i nazar, PAPlar haqida ma'lumotlar – xonadon hajmi, yoshi, jinsi (ayniqsa xonadon boshlig'i), millati, kasbi, daromadi va zaiflik holatlarini o'z ichiga oladi. Jismoniy yoki iqtisodiy ta'sirlar bo'yicha, loyihaning mo'ljallangan hududidagi yer, bizneslar, uy-joy va boshqa yerga bog'langan aktivlarning aniq miqdorini hisobga olish.
- (v) Yer va yerga bog'liq bo'lmagan aktivlar (uyalar, boshqa binolar, kommunikatsiyalar, daraxtlar va boshqalar) uchun belgilangan kompensatsiya stavkalari va me'yorlari o'rnini bosuvchi qiymatga mos kelishini yoki OIIB ESS2 talablariga qanchalik muvofiqligini asoslash.
- (vi) Barcha ehtimoliy ta'sirlar (doimiy, vaqtinchalik, cheklangan foydalanish yoki kirish) bo'yicha huquqlar matritsasini tuzish. Ta'sirlangan shaxslarning ko'chirish bo'yicha huquqiy asoslarini belgilash mezonlarini ishlab chiqish.
- (vii) Agar jismoniy ko'chirish talab etilsa, ta'sirlangan aholining mavjud ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sharoitlariga asoslangan ko'chirish strategiyasini ishlab chiqish.
- (viii) Daromad manbalarini yo'qotilishi/ta'siri nuqtai nazaridan, ta'sir bahosi va aholining maslahatlari asosida daromadni tiklash strategiyasini ishlab chiqish. Iloji boricha, loyiha dizayniga ta'sirlangan shaxslar uchun munosib daromad manbalari va rivojlanish imkoniyatlarini integratsiya qilish.
- (ix) Hukumatning mavjud shikoyatlarni hal qilish tizimini baholash va aniq vakolatlar, hisobot berish talablari va samarali faoliyat yuritish uchun zarur byudjetni o'z ichiga olgan, mahalliyashtirilgan shikoyatlarni hal qilish mexanizmini ishlab chiqish. Shikoyatlarni ko'rib chiqishga oid maxsus treninglarni o'tkazish va bu haqdagi ma'lumotlarni RAPda hujjatlashtirish.
- (x) Ichki va tashqi monitoring, hisobot berish va oshkoralik uchun aniq vakolatlar, asosiy ko'rsatkichlar va vaqt jadvalini belgilash.
- (xi) Loyiha bo'yicha kelishilgan amalga oshirish jadvaliga muvofiq ko'chirish bo'yicha tadbirlar jadvalini tayyorlash.
- (xii) RAP uchun xarajatlar smetasini tuzish. Mablag'lar manbalari, tasdiqlash jarayoni va ularni o'z vaqtida ajratish mexanizmini ko'rsatish.
- (xiii) RAP loyiha ijrochisi va/yoki amalga oshiruvchi tashkilotlar hamda tegishli hokimiyat organlari tomonidan tasdiqlanganligini ta'minlash.

- (xiv) LAOGga RAPning asosiy ma'lumotlarini oshkor qilishda yordam berish va bu ma'lumotlarning ta'sir doirasidagi shaxslar uchun tushunarli shakl va tilda oshkor qilinganligini tasdiqlash.
- (xv) Allaqachon olingan yoki olinayotgan yerlar va mavjud infratuzilma obyektlariga oid vaziyatni o'rganish: (i) hukumatning xavfsizlik talablariga muvofiqligini baholash; (ii) hukumat qonunlari va AIIB ESS2 o'rtasidagi tafovutlarni aniqlash. Baholash natijalariga asoslanib, xulosalar va tavsiyalarni o'z ichiga olgan hujjat (due diligence report) tayyorlash hamda aniqlangan tafovutlarni bartaraf etish bo'yicha tuzatuvchi harakatlar rejasini ishlab chiqish. Barcha chora-tadbirlar buyurtmachi va tegishli idoralar bilan kelishilgan holda ishlab chiqilishi lozim.
- (xvi) Loyiha faoliyati natijasida yer uchastkalarini olib qo'yishdan tashqari omillar tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan turmush tarziga ta'sirlarni baholash hamda hayot darajasini saqlab qolish bo'yicha boshqaruv rejasini tayyorlashda atrof-muhit bo'yicha jamoa bilan yaqin hamkorlikda ishlash.
- (xvii) Salohiyatni oshirish. Ishchi hududlarda RAPni yangilash va amalga oshirish uchun mas'ul institutlarning salohiyati va sadoqatini baholash. OIIBning Atrof-muhit va ijtimoiy soha doirasidagi (ESF) siyosati talablari va protseduralariga muvofiq holda, buyurtmachi tashkilot, ishtirokchi mahalliy davlat organlari va amalga oshiruvchi agentliklar uchun o'quv-trening mashg'ulotlarini o'tkazish.

Vazifa 10: Gender bo'yicha Harakatlar rejasini (GAP) tayyorlash:

Konsultant ushbu loyiha doirasida gender rollari, faoliyatlari, ehtiyojlari va imkoniyatlaridagi farqlarni tushunish va hujjatlashtirishga qaratilgan gender tahlilini o'tkazadi. Gender tahliliga asoslangan holda, loyiha hujjatlarining ijtimoiy bo'limi va Gender bo'yicha Harakatlar Rejasining bir qismi sifatida loyiha uchun gender xususiyatlari bo'yicha tavsiyalar taqdim etiladi. Shuningdek, asosli boshlang'ich ma'lumotlar, muddatlar, mas'ullar, baholangan xarajatlar va amalga oshirish tartiblariga asoslangan genderni sezgir harakatlar, gender ko'rsatkichlari va maqsadlari bilan loyiha dizayni va monitoring tizimi ishlab chiqiladi.

Konsultant loyiha natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan genderni xos salbiy ta'sirlarni aniqlaydi va ularni yumshatish choralari ishlab chiqadi. Imkoniyat bo'lgan hollarda, ayollar uchun ijobiy ta'sirlarni kuchaytirish imkoniyatlari aniqlanadi. Loyiha dizaynini teng imkoniyatlar va ayollarning ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish, xususan xizmatlar va bandlik masalalarida rivojlantirishga yo'naltirish maqsadida gender bo'yicha ajratilgan (disaggregated) ma'lumotlar va tahlillar qo'llaniladi va hisobga olinadi. Konsultant ayollar va yosh qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini tahlil qiladi, loyiha ularga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini aniqlaydi, genderni xos xavf va foydalarni monitoring qilish usullarini ishlab chiqadi va ESIA tarkibida kiritiladigan Gender bo'yicha Harakatlar Rejasini tayyorlaydi.

Vazifa 11: Loyihaning manfaatdor tomonlari bilan o'zaro hamkorlik rejasini (SEP) tayyorlash:

Konsultant Buyurtmachi bilan yaqin hamkorlikda manfaatdor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik rejasini (SEP) ishlab chiqadi. Konsultant SEPni tayyorlashda uch bosqichli yondashuvni qo'llaydi:

- i. Manfaatdor tomonlarni xaritalashtirish: asosiy manfaatdor tomonlarni aniqlash va ularni loyihadan ta'sirlangan tomonlar va boshqa manfaatdor tomonlar sifatida tasniflash;

ii. Maslahatlashuv va fikr-mulohazalarni hujjatlashtirish: asosiy manfaatdor tomonlar va ularning guruhlari bilan olib borilgan maslahatlashuvlar natijalarini hujjatlashtirish;
iii. SEPni ishlab chiqish: aniq faoliyatlar, rollar va mas'uliyatlar, vaqt jadvali va byudjetni o'z ichiga olgan batafsil SEP hujjatini ishlab chiqish.

SEP quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni kamida o'z ichiga oladi:

- Kirish / Loyiha tavsifi
- Normativ-huquqiy talablar
- Oldingi manfaatdor tomonlar bilan olib borilgan ishlanmalar bo'yicha qisqacha ma'lumot
- Manfaatdor tomonlarni aniqlash va tahlil qilish
- Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik dasturi
- Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik uchun rollar, mas'uliyatlar va resurslar
- Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi
- Monitoring va hisobot berish tartibi
- Foydalanilgan manbalar

Ilovalar quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak: intervyu va maslahatlashuvlardan olingan namunaviy bayonnomalar; shikoyat topshirish shakli; manfaatdor tomonlar xaritasi va diagrammasi; yozishmalar, maslahatlashuvlar (masalan, seminarlar, davra suhbatlari, mintaqaviy tadbirlar va hokazo) bo'yicha bayonnomalar.

2-qism: Parij Bitimi bilan muvofiqlik va iqlim moliyasi bo'yicha baholash

Konsultant loyiha Parij Bitimi doirasidagi iqlim o'zgarishiga moslashish va uni yumshatish bo'yicha maqsadlariga muvofiqligini, shuningdek, loyiha iqlim moliyasiga mos tushishini ta'minlash uchun keng qamrovli baholashni amalga oshiradi. Ushbu ish OIIB tomonidan ishlab chiqilgan Parij Bitimiga muvofiqlik metodologiyalari (BB1 va BB2), hamda Iqtisodiy taraqqiyot bo'yicha xalqaro moliya institutlari (JMDB)ning iqlim moliyasini kuzatish bo'yicha birgalikdagi tamoyillari asosida olib boriladi. Baholash OIIB tomonidan amalga oshirilgan dastlabki tahlilga asoslanadi va Buyurtmachi hamda muhandislik loyihalash guruhi bilan yaqin hamkorlikda bajariladi.

2.1 Parij kelishuvi bilan moslik – Iqlim o'zgarishini yumshatish bo'yicha maqsadlar (BB1)

OIIBning dastlabki tahliliga ko'ra, loyiha yo'l o'tkazuvchanligini kengaytirishni o'z ichiga oladi, bu esa uni BB1 bo'yicha umumiy tarzda mos deb hisoblash imkonini bermaydi. Shu sababli, konsultant OIIB tomonidan ishlab chiqilgan besh bosqichli metodologiyaga (SC1–SC5) asoslangan Maxsus Mezonlar Bahosini amalga oshirishi shart. Ushbu metodologiya quyidagi havola orqali mavjud: <https://www.OIIB.org/en/about-OIIB/who-we-are/partnership/download/Methodology-for-Assessing-the-Alignment-of-OIIB-Investment-Operations-with-the-Paris-Agreement.pdf>

Maxsus Mezonlar Bahosi (SC1–SC5):

- **SC1 va SC2: NDC va LTS bilan moslik** – Loyiha O'zbekiston Respublikasining Milliy Belgilangan Hissalari (NDC), Uzoq muddatli strategiyalari (LTS), hamda boshqa milliy, mintaqaviy yoki sohaviy past-uglerod siyosatlarini bilan zid emasligini tasdiqlash.
- **SC3: Past uglerod yo'li bilan moslik** – Loyiha yo'l transporti sohasida milliy dekarbonizatsiya yo'nalishiga qanchalik mos kelishini baholash.
- **SC4a: Alternativalar testi** – Joriy va prognoz qilingan yo'lovchi/yuk tashish talabini xuddi shunday xizmat darajasida qondira oladigan, undan samaraliroq transport infratuzilmasi mavjud emasligini ko'rsatish.
- **SC4b: Qulflanish (lock-in) testi** – Loyiha kelajakda samaraliroq transport vositalari parki yoki Parij kelishuviga muvofiq boshqa faoliyatlarining joriy etilishiga to'sqinlik qilmasligini ta'minlash.
- **SC5: Iqtisodiy samaradorlik** – Qurilish va ekspluatatsiya davridagi issiqxona gazlari (GHG) chiqindilarining baholangan xarajatlarini (soya karbon narxi asosida) hisobga olgan holda, loyiha iqtisodiy jihatdan asoslanganligini ko'rsatish.

Qo'shimcha talab:

Konsultant loyiha amalga oshirilishidan oldin va keyin yo'l orqali tashilgan tovarlarning miqdoriy bahosini taqdim etishi kerak. Aralashmani ko'rsatishda yoqilg'i sifatida fosil yoqilg'ilardan foydalanish va fosil bo'lmagan yoqilg'ilardan foydalanish o'rtasidagi foizni taqdim etish kerak, bu esa loyiha tufayli fosil yoqilg'ilar bilan tashish hajmi ortmasligini ko'rsatishi lozim.

2.2 Parij kelishuvi bilan moslik – Moslashuv bo'yicha maqsadlar (BB2)

Konsultant loyiha iqlim o'zgarishiga moslashuv maqsadlariga Parij kelishuvi bilan mosligini baholaydi, bu OIIBning Iqlimga Barqarorlikni Baholash (CRA) bo'yicha uch bosqichli metodologiyasiga asoslanadi, yuqoridagi qo'llanma bo'yicha tafsilotlarni o'z ichiga oladi.

Baholashda OIIB va JMDB tizimlari asosida tahlillar olib boriladi va bu natijalar loyiha dizayniga dizayn guruhi bilan yaqin hamkorlikda kiritilishi kerak.

1-bosqich: Iqlim xavfi va zaiflikni baholash (CRVA)

Loyiha umr davomida unga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan iqlim xavf-xatarlaridan ta'sirlanish, sezgirlik va umumiy zaiflikni aniqlash uchun to'liq CRVA (Iqlim xavfi va zaiflikni baholash) o'tkazish. Baholash quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Chegara va qamrovni aniqlash**
- **Sezgirlik tahlili:** Tegishli iqlim xavf-xatarlarini (masalan, sel, qurg'oqchilik, issiq to'liqlari, yer silkinishlari) va ularning loyiha tarkibiy qismlari va tizimlariga mumkin bo'lgan ta'sirini aniqlash.
- **Ta'sirlanish tahlili:** Xavf-xatar ta'sirini baholash uchun joylashuvga oid ma'lumotlar, kamida ikki xil emissiya ssenariysi va bir nechta iqlim modellari foydalanish.
- **Zaiflik tahlili:** Sezgirlik va ta'sirlanish natijalarini birlashtirib, zaifliklarni baholash, moslashuvchanlik imkoniyatlarini hisobga olmaslik (bu 2-bosqichda ko'rib chiqiladi).

2-bosqich: Moslashuv va barqarorlik choralarini ko'rish.

Aniqlangan iqlim xavf-xatarlariga qarshi chora-tadbirlar sifatida tuzilmaviy va tuzilmaviy bo'lmagan moslashuv choralarini taklif etish. Bu quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- **Muhandislik dizaynini yaxshilash** (masalan, yaxshilangan drenaj tizimi, issiqqa chidamli materiallar)
- **Ekspluatatsiya choralar** (masalan, favqulodda holat rejalarini tuzish, erta ogohlantirish tizimlari)
- **Tuzilmaviy bo'lmagan choralar** (masalan, qobiliyatni oshirish, texnik xizmat ko'rsatish protokollari)

Konsultant muhandislik standartlari va gidrometeorologik parametrlarga rioya qilishni baholash kerak, ularning yangilangan iqlim faniga mosligini ta'minlash zarur. Faqat haqiqiy va kelishilgan choralar — mijoz bilan hamkorlikda loyiha dizayniga kiritilgan choralar hisobga olinadi.

3-bosqich: Moslashuv siyosatlari bilan moslik

Loyiha iqlimga barqarorlik va moslashuv bo'yicha milliy, mintaqaviy yoki sohaviy siyosatlar va strategiyalar bilan mosligini baholash.

Qo'shimcha ma'lumot uchun, iltimos, D-ilovaga murojaat qiling.

2.3 Iqlim moliyasi bo'yicha malaka

Konsultant, JMDBning Umumiy Prinsiplari asosida Iqlim moliyasi deb tasniflanadigan OIIB tomonidan moliyalashtirishining qismini baholashi kerak:

- **Iqlim o'zgarishiga qarshi moliyasi**
- **Iqlimga moslashuv moliyasi**

Metodologiyalarga havolalar:

- [JMDB Climate Mitigation Finance](#)
- [JMDB Climate Adaptation Finance](#)

Asosiy Talablar:

- Har bir yumshatuv/ moslashuv faoliyati iqlim maqsadiga uzviy bog‘langan bo‘lishi kerak.
- Konsultant iqlimga oid moliyalashtirishni baholashda JMDB ko‘rsatmalariga muvofiq qo‘shimcha xarajat yoki proporsional yondashuvni qo‘llashi kerak.
- Iqlimga oid barcha moliyalashtirish baholari tegishli JMDB tamoyillari bo‘yicha toifaga ishoralar bilan dalillar va asoslar bilan kiritilgan bo‘lishi lozim.

2.4 Issiqxona Gazlari (GHG) Emissiyalarini Baholash

Konsultant loyiha bo'yicha issiqxona gazlari (GHG) emissiyalarini hisoblashni amalga oshiradi, bu BB1 moslik va iqlim moliya baholashlari uchun qo'llaniladi.

Talablar:

- Asosiy holatdagi emissiyalarni (loyiha oldidan), loyiha emissiyalarini (loyihadan keyin) va sof emissiyalarni (delta) hisoblash.
- Emissiyalarni quyidagicha ajratib ko'rsatish:
 - 1-soha: to'g'ridan-to'g'ri emissiya
 - 2-soha: bilvosita energiya emissiyalari
 - 3-soha: boshqa bilvosita chiqindilar (masalan, foydalanuvchi trafigi)
- Qurilish jarayonidagi emissiyalarni ham hisobga olish.
- Barcha o'lchamlarni va taqqoslashlarni ko'rsatuvchi xulosaviy jadvalni taqdim etish.

7. Asosiy Mutaxassislar uchun Talablar va Tajriba

Tadqiqot guruhi transport loyihalari bo'yicha ekologik va ijtimoiy baholash, shuningdek, ko'chirishni rejalashtirish va iqlim moliyasi bahosi sohalarida yetarli tajribaga ega bo'ladi. Asosiy jamoa quyidagilarni o'z ichiga oladi: Ekolog mutaxassisi, Ijtimoiy/ko'chirish bo'yicha mutaxassis, Gender masalalari bo'yicha mutaxassis hamda Iqlim xavflari va yumshatish choralarini baholovchi mutaxassislar. Bundan tashqari, yetarli miqdorda dala xodimlari, so'rovchilar va respondentlar bilan ishlovchi xodimlar jamoaga jalb etiladi. Zarurat tug'ilganda, qo'shimcha ekologik va ijtimoiy mutaxassislar ham jamoaga jalb qilinishi mumkin. Ushbu topshiriq bo'yicha asosiy jamoaning tanlanishi ularning ilgari muvaffaqiyatli yakunlagan shunga o'xshash topshiriqlar bo'yicha malaka va tajribasiga asoslanadi. Shu bois, taklif tarkibida taqdim etiladigan mutaxassislar rezyumelari (CV) aynan ushbu yo'nalishlarda aniq va tegishli ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak.

	Asosiy Mutaxassislar	Minimum Talablar va Tajriba
1	Atrof-muhit bo'yicha mutaxassis (Jamoar rahbari)	Nomzodning atrof-muhit muhandisligi yoki atrof-muhit fanlari bo'yicha magistr darajasi yoki unga tenglashtirilgan ilmiy darajaga ega bo'lishi ma'qul, hamda kamida 8 yillik tajribaga ega bo'lishi lozim. Ushbu tajriba Ekologik va Ijtimoiy Ta'sirlarni Baholash (ESIA) va Ekologik va Ijtimoiy Boshqaruv Rejalari (ESMP) ni ishlab chiqish va amalga oshirish sohalarini, hamda yo'l sektori bo'yicha FIDIC asosidagi shartnomalar doirasida bajarilgan ishlarni o'z ichiga olishi kerak.

	Asosiy Mutaxassislar	Minimum Talablar va Tajriba
		Ingliz tilini mukammal bilish talab etiladi. Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar bo'yicha professional assotsiatsiyalarga a'zolik esa afzallik sifatida baholanadi. Mutaxassis yo'l sohasi kontekstida Ekologik Amaliyot Kodlari (Environmental Codes of Practice) bilan tanish bo'lishi zarur. Shuningdek, mutaxassis O'zbekiston Respublikasining yo'l qurilishi bo'yicha ekologik va ijtimoiy boshqaruvga oid qonunchilik hujjatlari va yo'riqnomalari bilan ham yaxshi tanish bo'lishi lozim. Ko'p tomonlama rivojlanish banklari (MDBs) bilan ekologik va ijtimoiy baholash va boshqaruv tajribasi zarur hisoblanadi. Ekologik va ijtimoiy boshqaruv doirasini (framework) ishlab chiqish tajribasi esa qo'shimcha ustunlik sifatida baholanadi..
2	Ijtimoiy rivojlanish bo'yicha mutaxassis / Ko'chirish masalalari bo'yicha mutaxassis	Nomzod sotsiologiya, ijtimoiy antropologiya, inson geografiyasi, rivojlanish tadqiqotlari yoki boshqa tegishli ijtimoiy fanlar yo'nalishlari bo'yicha oliy darajadagi ilmiy (magistr yoki unga tenglashtirilgan) diplomga ega bo'lishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, u ijtimoiy rivojlanish, majburiy ko'chirish masalalari, ijtimoiy ta'sirlarni baholash va ijtimoiy boshqaruv rejalarini ishlab chiqish va amalga oshirish sohalarida kamida 8 yillik tajribaga ega bo'lishi kerak. Ko'p tomonlama rivojlanish banklari (MDBs) tomonidan moliyalashtirilgan loyihalarda ishlagan tajriba va ingliz tilini mukammal bilish talab etiladi. Atrof-muhit va ijtimoiy (E&S) masalalar bo'yicha professional assotsiatsiyalarga a'zolik esa ustunlik sifatida qaraladi. Mutaxassis transport sohasi doirasidagi loyihalarda ijtimoiy baholash, ko'chirish va yer uchastkalarini olish rejalarini ishlab chiqish va amalga oshirish borasida tajribasini aniq namoyon qilishi lozim.
3	Gender masalalari bo'yicha mutaxassis	Nomzod Gender Tadqiqotlari, Ijtimoiy Fanlar, Rivojlanish Tadqiqotlari, Inson Huquqlari yoki tegishli sohalarida oliy darajadagi ilmiy (magistr yoki unga tenglashtirilgan) darajaga ega bo'lishi ma'qul. Shuningdek, u ijtimoiy baholash, jumladan, Gender Ta'sirini Baholash (Gender Impact Assessments) va Gender Amaliyot Rejalarini (Gender Action Plans) ishlab chiqish sohalarida kamida 5 yillik tajribaga ega bo'lishi kerak. Ingliz tilini mukammal bilish talab etiladi va GAP loyihalariga oid professional assotsiatsiyalarga a'zolik

	Asosiy Mutaxassislar		Minimum Talablar va Tajriba
			afzallik sifatida baholanadi. Ko'p tomonlama yoki ikki tomonlama moliyaviy yordam beruvchi agentliklar, masalan, OIIB, OTB, Jahon Banki va boshqalar tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan loyihalarda ishlash tajribasiga ega bo'lgan shaxslarga ustunlik beriladi.
4	Transport/ muhandisi beruvchi)	Ekologiya (Maslahat	Nomzod Atrof-muhit muhandisligi, Transport muhandisligi, Fuqarolik muhandisligi yoki shu bilan bog'liq sohalarida oliy darajadagi ilmiy (magistr yoki unga tenglashtirilgan) darajaga ega bo'lishi ma'qul. Shuningdek, u yo'l qurilishi, rejalashtirish, qurilish va texnik xizmat ko'rsatish sohalarida kamida 5 yillik tajribaga ega bo'lishi kerak. Ingliz tilini mukammal bilish talab etiladi va Transport infratuzilmasi sektori bo'yicha professional assotsiatsiyalarga a'zolik afzallik sifatida baholanadi. Muandis yo'llarning ishlashi va texnik xizmat ko'rsatish tajribasiga ega bo'lishi lozim. Yo'l xavfsizligi masalalari bo'yicha tajriba qo'shimcha ustunlik sifatida qaraladi.
5	Iqlim xavfi bo'yicha mutaxassis		Nomzod Iqlimshunoslik, Atrof-muhitshunoslik, Meteorologiya, Iqlim Siyosati, Atrof-muhit muhandisligi yoki shu bilan bog'liq sohalarida oliy darajadagi ilmiy (magistr yoki undan yuqori) darajaga ega bo'lishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, u Iqlim Xavfini Baholash sohasida kamida 5 yillik tajribaga ega bo'lishi kerak. Ko'p tomonlama rivojlanish banklari (MDBs) bilan ishlash tajribasi va Parij Kelishuvini o'z ichiga olgan xalqaro doiradagi iqlim siyosati va kelishuvlar haqida bilimga ega bo'lish talab etiladi. Ingliz tilini mukammal bilish zarur bo'lib, Iqlim sohasida professional assotsiatsiyalarga a'zolik afzallik sifatida qaraladi.
6	Iqlimni yengillashtirish bo'yicha mutaxassis		Nomzod Atrof-muhit muhandisligi, Iqlimshunoslik, Energetika tizimlari, Atrof-muhit iqtisodiyoti, Barqarorlik yoki shu bilan bog'liq sohalarida oliy darajadagi ilmiy (magistr yoki unga tenglashtirilgan) darajaga ega bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, u Iqlimni yengillashtirish va GHG hisoblash sohalarida kamida 5 yillik tajribaga ega bo'lishi kerak. Yo'l sektori bo'yicha tajriba va IFI (Xalqaro moliya institutlari) uchun ishlash tajribasi afzallik sifatida qaraladi. Ko'p tomonlama rivojlanish banklari (MDBs) bilan ishlash tajribasi va Parij Kelishuvi kabi xalqaro doiradagi iqlim siyosati va kelishuvlar haqida bilimga ega bo'lish talab etiladi. Ingliz tilini

	Asosiy Mutaxassislar	Minimum Talablar va Tajriba
		mukammal bilish zarur bo'lib, Iqlim yoki GHG sohalarida professional assotsiatsiyalarga a'zolik afzallik sifatida baholanadi.

8. NATIJALAR VA MUDDATLAR

	VAZIFA	Muddat
1	Ish rejasi, vaqt jadvali va dala tadqiqot metodologiyasini o'z ichiga olgan boshlang'ich hisobot ¹	Boshlanish sanasidan boshlab 2 hafta.
2	ESIA, RAP va SEP hisobotlari loyihalari, jumladan, Loyiha ijrochi qisqacha ma'lumotlari va Parijga moslik hamda Iqlim moliyaviy baholash.	Boshlanish sanasidan boshlab 3 oy ichida.
3	<i>Loyiha tashabbuskori va OIIB birinchi loyihani taqdim qilish uchun ko'rib chiqadi va izohlar hamda tasdiqni ikki haftadan oshmagan muddatda taqdim etadi (agar hisobot yetarli sifatda bo'lsa)..</i>	Boshlanish sanasidan boshlab 3,5 oy ichida.
4	<i>Loyihaning dastlabki hisobotiga oid ommaviy muhokama yig'ilishini o'tkazish.</i>	Boshlanish sanasidan boshlab 4 oy ichida.
5	Boshlanish sanasidan boshlab 4 oy ichida yakuniy ESIA hisobotini taqdim etish, bunda jamoatchilik muhokamasi xulosalari, RAP, SEP, Parij kelishuviga moslik va iqlim moliyasini baholash, ijrochi xulosa va izohlar qo'shiladi.	Boshlanish sanasidan boshlab 4,5 oy ichida.
6	<i>Loyihaning tashabbuskori va OIIB yakuniy loyihani ochiq-bayon qilish uchun hisobotni ikki hafta ichida (hisobot yetarli sifatga ega bo'lsa) tasdiqlaydi.</i>	Boshlanish sanasidan boshlab 5 oy ichida.

Barcha hisobotlar ingliz tilida tayyorlanadi, ijrochi qismlar esa o'zbek va rus tillariga tarjima qilinadi. Nushalar soni mijozning talabiga binoan taqdim etiladi.

9. Bilim ulashish va O'qitish

Konsultant loyiha egasi, OIIB va boshqa tegishli manfaatdor tomonlar bilan bilim almashishni kutmoqda, bunda bunday almashuv intellektual mulkni himoya qilish bo'yicha har qanday qonunni buzmasligi kerak.

¹Boshlang'ich davrda o'rganish guruhi quyidagilarni amalga oshirishi lozim: (a) ESIA o'tkazilishi kerak bo'lgan mazmunini tushunish uchun loyiha ma'lumotlarini o'rganish, (b) loyiha, o'xshash loyihalar va loyiha hududi bo'yicha ikkilamchi ma'lumot manbalarini aniqlash, (c) namunaviy joylarni tanlash va ilk so'rovni o'tkazish, (d) manfaatdor tomonlarni xaritalash. O'rganish guruhi boshlang'ich davrni loyiha tafsilotlari bilan tanishish uchun ishlatishi kerak. Shuningdek, o'rganish guruhi boshlang'ich bosqichda rejalashtirilgan ehtiyotkorlik va diqqatning ESIA hisobotlarining vaqtini va sifatini yaxshilashga yordam berishini tan olishlari lozim.

ILOVA A: Taklif qilingan ESIA tuzilmasi

i) Ijroviy xulosa

Bu ESIA mazmuni va asosiy xulosalarining umumiy qisqacha ta'rifini keng omma uchun tushunarli bo'lgan so'z boyligida berishi kerak. Bu hisobotning barcha jihatlarini aniq va qisqacha tasvirlab berishi lozim. Ijrochi xulosa tilining jarayonga yo'naltirilgan va natijaga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, bu nafaqat nima amalga oshirilgani, balki nima natija chiqqani ham ta'riflanishi kerak.

ii) Kirish

Ushbu bobda ESIA taqdim etiladi, uning asosi, maqsadlari, tamoyillari, jarayoni va metodologiyasi tasvirlanadi. Ushbu bob loyihani amalga oshiruvchi tomonlarni, tadqiqot guruhini, tadqiqot metodologiyasini tanishtiradi va boshqa tegishli ma'lumotlarni taqdim etadi. Shuningdek, ESIA hisobotining tuzilishi uning qulay foydalanilishini ta'minlash uchun bayon etilishi kerak. Ushbu bobda loyiha hududining xaritasi ham ko'rsatilishi kerak.

iii) Huquqiy va Ma'muriy Asoslar hamda Bo'shliqlar Tahlili

Ushbu bobda ekologik va ijtimoiy baholash va boshqaruv, shu jumladan ko'chirish masalalariga oid milliy qonunlar, me'yorlar va standartlarning ko'rib chiqilishi taqdim etiladi, shuningdek, tegishli xalqaro konvensiyalar va shartnomalar ham ko'rib chiqiladi. Ushbu bobda ushbu huquqiy hujjatlar bilan bog'liq bo'lgan qonunchilikka javobgar institutlar va ularning tegishli rollari aniqlanadi. Loyihaning amalga oshirilishi kutilayotgan barcha darajalarda, ayniqsa, loyihaning joylashgan hududidagi mahalliy institutlar va tuzilmalarga alohida e'tibor beriladi. Institutsional tartibga solish barcha ta'sir doirasidagi shaxslar, guruhlar va jamoalarning inklyuzivligi va ishtirokini ta'minlaydigan amalga oshirish va monitoring mexanizmlarini o'z ichiga oladi.

Ushbu bobda OIIBning Atrof-muhit va Ijtimoiy Siyosati va Standartlari (Atrof-muhit va Ijtimoiy Standartlar 1 va 2) bayon etiladi va ularning taklif etilgan loyiha holatiga qanday taalluqli ekanligi baholanadi. Bundan tashqari, OIIB Standartlari va mamlakatdagi milliy qonunchilik o'rtasidagi farqlar taqdim etiladi. Ushbu bobda ushbu talablar manbalari o'rtasidagi tafovutlar o'rganilib, ESIA (Atrof-muhit va Ijtimoiy Ta'sirni Baholash) ushbu farqlarni qanday bartaraf etishi tushuntiriladi. Bu ma'lumotlar jadval shaklida umumlashtiriladi.

iv) Loyihaning tavsifi

Ushbu bobda loyiha ESIA (Atrof-muhit va Ijtimoiy Ta'sirni Baholash) mazmuniga mos kontekstda tasvirlanadi. Bu loyiha kelib chiqishining qisqacha tavsifi, uning turli komponentlari, qurilish faoliyatlari, loyiha doirasida tashkil etiladigan vaqtinchalik va doimiy inshootlar, ishchi kuchi talablari va ishchilar lagerlari, qurilishda foydalaniladigan texnika va uskunalar, turli ta'minot ehtiyojlari (shu jumladan suv va yonilg'i), qazib olinadigan materiallar hamda hosil bo'ladigan chiqindilarni o'z ichiga oladi. Loyihaning qiymati va amalga oshirish jadvali ham kiritiladi. Ushbu bobda taklif etilgan loyihaning barcha bosqichlari, jumladan, loyihalash va muhandislik ishlari, qurilish, shuningdek, ekspluatatsiya va texnik xizmat ko'rsatish qamrab olinadi. Loyihaning hududi va komponentlariga oid xaritalar hamda chizmalar zaruratga qarab taqdim etiladi.

v) Muqobillar tahlili

Loyiha amalga oshirilmaydigan vaziyatni o'z ichiga olgan holda, barcha mantiqiy va amalga oshirilishi mumkin bo'lgan loyiha muqobillari ushbu bobda umumlashtiriladi va baholanadi. Har bir muqobilning ekologik va ijtimoiy jihatlariga alohida e'tibor qaratiladi. Baholash natijalarining qisqacha xulosasi ham jadval shaklida taqdim etiladi.

vi) Loyiha bilan bog'liq inshootlarni tahlil qilish

Ushbu bobda loyiha bilan bog'liq inshootlar aniqlanadi, ekologik va ijtimoiy (E&S) ruxsatnomalar, ta'sirlar va inshootlar uchun taklif etilgan yumshatuv choralari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ushbu bobda bog'liq inshootlarning E&S xavf va ta'sirlarni boshqarish bo'yicha Qo'mita (Avtomobil yo'llari qo'mitasi)ning salohiyati muhokama qilinadi va keyinchalik tavsiyalar beriladi.

vii) Atrof-muhit va Ijtimoiy Asosiy Ko'rsatkichlarni Tahlil Qilish

Ushbu bo'limda ESIA doirasida adabiyotlarni ko'rib chiqish, ekologik asbob-uskunalar monitoringi, obyektidagi tadqiqotlari, ijtimoiy va iqtisodiy so'rovlar va taklif etilgan hududlarda o'tkazilgan ma'lumotlarni yig'ish natijalari taqdim etiladi. Tavsif loyiha hududining fizik, biologik va ijtimoiy-iqtisodiy muhitini qamrab oladi. Ushbu bo'limda loyiha faoliyati tufayli ta'sirga uchrashi yoki ko'chirilishi mumkin bo'lgan odamlarning taxminiy soni va turlari ham kiritiladi. Zarur bo'lganda va maqsadga muvofiq sifatli xaritalardan foydalaniladi. Ma'lumotlar va tavsiflar loyiha joylashuvi, dizayni, ishlashi va ta'sirini baholash bo'yicha qarorlar qabul qilish uchun ahamiyatli bo'lishi kerak. Shuningdek, hududdagi asosiy ekologik parametrlar tendensiyalari ham tasvirlanadi.

viii) Ta'sirni Baholash va Yumshatuvchi Chora-tadbirlar

Ushbu bo'lim dastlab tadqiqotning dastlabki bosqichida amalga oshirilgan aniqlash jarayoni va uning natijalarini taqdim etadi, bunda qaysi ta'sirlarning ahamiyatli ekanligi va ushbu hukmni chiqarishda ishlatilgan mezonlar aniqlanadi. Shundan so'ng, topshiriq davomida amalga oshirilgan batafsil ta'sirni baholash metodologiyasi va uning natijalari tasvirlanadi.

Bo'lim loyiha dizayn bosqichi, qurilish bosqichi va ekspluatatsiya bosqichidagi ta'sirlarni mos ravishda fizik, biologik, ijtimoiy-iqtisodiy muhit va iqlimga nisbatan baholashni taqdim etadi. Tahlil taklif qilinayotgan loyiha va unga tegishli obyektlar (masalan, ulanish va kirish yo'llari, qarz kar'rlari, ishchi lagerlari, agar mavjud bo'lsa, qurilish uskunolari va materiallarini tashish va saqlash) bo'yicha masalalarni qamrab oladi. Umumiy va obyektga xos bo'lgan barcha ta'sirlar baholanishi kerak.

Bundan tashqari, jamoaviy va keltirilgan ta'sirlarni baholash natijalarini qisqacha taqdim etish uchun alohida bo'lim ishlab chiqiladi. XMK (Xalqaro Moliyaviy Korporatsiya) ning Jamoaviy Ta'sirlarni Baholash Yo'riqnomalariga asoslanib, ushbu bo'lim loyiha hududidagi joriy va taklif qilingan faoliyatlarni va mumkin bo'lgan induksiya rivojlanishini aniqlaydi, ushbu rivojlanish va faoliyatlarning ta'sirlarini va taklif qilingan loyihaning qo'shimcha ta'sirlarini tahlil qiladi, jamoaviy ta'sirlarni baholaydi va jamoaviy ta'sirlarni boshqarish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Har bir ta'sir uchun ta'sirni oldini olish, minimallashtirish, yengillashtirish va/yoki kompensatsiya choralarining batafsil bayoni beriladi. Potensial ta'sirlar, ularning ahamiyati, tegishli yengillashtirish choralar hamda ularning taqdimoti jadval shaklida bo'ladi.

ix) Atrof-muhit va Ijtimoiy Boshqaruv Rejasi

ESMP ESIA hisobotining eng muhim elementi bo'ladi. ESMP ning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Hukumat idoralaridan tortib amalga oshirish darajasigacha bo'lgan tashkilot tuzilmasi, ularning ekologik va ijtimoiy boshqaruv bo'yicha tegishli mas'uliyatlari va xodimlar soni.
- Har bir loyiha faoliyatining turli ta'sirlarini kamaytirish bo'yicha choralar, ularni amalga oshirish va monitoring qilish uchun mas'uliyatlar, shuningdek monitoring ko'rsatkichlari bilan birga, kamaytirish rejasi.
- Ichki va tashqi monitoring tizimlari, ro'yxatga olish va monitoring metodologiyasi, monitoringning chastotasi va hujjatlarni talab qilish. Monitoringning ikki turi tavsiflanadi: muvofiqlik monitoringi va ta'sirlarni monitoring qilish.
- Loyiha turli tashkilotlari uchun salohiyatni oshirish talablariga oid ma'lumotlar.
- GRM (Shikoyatlar bilan ishlash mexanizmi), uning tashkil etilishi, ishlash tartibi va jarayonlari, sudga murojaat qilish imkoniyati va an'anaviy jamoat nizolarini hal qilish mexanizmlari, shuningdek erkaklar va ayollarga hamda turli aholi guruhlariga teng imkoniyatlar ta'minlash.
- Hujjatlashtirish va hisobot tizimi.
- EIBRni amalga oshirish uchun xarajatlar.

x) Manfaatdor tomonlar bilan muloqot

ESIA ning ushbu bo'limi ESIA va boshqa tegishli faoliyatlar davomida amalga oshirilgan manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashuvlarning maqsadi, jarayoni va natijalarini taqdim etishi

kerak. Barcha manfaatdor tomonlar (Loyiha ta'sir doirasidgai odamlar – erkaklar, ayollar, yoshlar, nogironlar, keksa va boshqa aholi guruhlar a'zolari) va boshqa manfaatdor tomonlar (hukumat vakillari, NNTlar va fuqarolik jamiyati tashkilotlari vakillari va boshqalar)ning fikr va izohlarini hujjatlashtirishga e'tibor qaratilishi lozim. Ushbu bo'limda shuningdek, bu izohlar qanday qilib hal qilingan yoki hal qilinishi kerakligi tushuntiriladi. Maslahatlashuv va ishtirok etishning qaydnomasi ESIA ning yakuniy nusxasiga ilova sifatida taqdim etilishi kerak. Ushbu bo'lim mustaqil Manfaaddor tomonlar bilan muloqot rejasini qo'llab-quvvatlaydi, u loyiha amalga oshirilishining keyingi bosqichlarida (ya'ni, qurilish va ekspluatatsiya va xizmat ko'rsatish) loyiha ta'sir doirasidgai odamlar bilan turli manfaatdor tomonlar bilan amalga oshiriladigan muloqot yondashuvi va dasturini ta'riflaydi.

Ushbu bo'limning bir qismi sifatida, maslahatchilar ESIA ni taqdim qilish dasturini ishlab chiqadilar, bu mijozning ushbu masalada ishini osonlashtirishga yordam beradi. Biroq, oshkor qilish va tarqatish mas'uliyati mijozga tegishli bo'ladi. ESIA ning ijrochi xulosasi rus va o'zbek tillariga tarjima qilinadi.

xi) Ilovalar

Ilovalar to'plami laboratoriya tahlillari, loyiha hududining suratlari, konsultatsiyalar ishtirokchilarining ro'yxati va suratlari, tadqiqotning vazifalarini belgilovchi hujjatlar va boshqa ma'lumotlarni taqdim etadi.

ILOVA B: Ko'chirish Harakat Rejasining (RAP) ko'rsatkichli tuzilmasi

Ko'chirish rejasining hajmi va tafsilotlari ko'chirishning kattaligi va murakkabligiga qarab o'zgaradi. Reja quyidagilarga asoslanadi: (a) taklif etilayotgan loyiha va uning ko'chiriladigan shaxslar hamda boshqa salbiy ta'sirlangan guruhlariga bo'lgan potensial ta'sirlari; (b) mos va amalga oshiriladigan yumshatish choralariga; va (c) ko'chirish choralarini samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan yuridik va institutsional tartib-qoidalarga.

RAPning Minimal Elementlari

Loyiha tavsifi: Loyihaning umumiy ta'rifi va loyiha hududini aniqlash.

Potensial ta'sirlar: Quyidagilarni aniqlash: (a) ko'chirishga sabab bo'ladigan loyiha komponentlari yoki faoliyatlari va nima uchun tanlangan hududni loyiha muddatida foydalanish uchun egallash zarurligi; (b) ushbu komponentlar yoki faoliyatlarning ta'sir zonasi; (c) yer egallash ko'lamini va strukturaviy yoki boshqa aktivlarga ta'siri; (d) loyihadan kelib chiqadigan yer yoki tabiiy resurslardan foydalanish yoki ularga kirishga qo'yilgan cheklovlar; (e) ko'chirishni oldini olish yoki minimallashtirish uchun ko'rib chiqilgan alternativalar va ularning rad etilish sabablari; va (f) loyiha amalga oshirilishi davomida ko'chirishni imkon qadar kamaytirish uchun belgilangan mexanizmlar.

Maqsadlar. Ko'chirish dasturining asosiy maqsadlari.

Aholini ro'yxatga olish va ijtimoiy-iqtisodiy bazaviy tadqiqotlar. Loyiha ta'siridagi aholi xonadon darajasidagi ro'yxatga olish va hisobga olish natijalari, shuningdek, ularning ishtirokida ta'sir ko'rsatadigan yer, tuzilmalar va boshqa aktivlarni o'rganish. Ushbu ro'yxatga olish quyidagi muhim funksiyalarni ham bajaradi:

(a) ko'chirilayotgan xonadonlarning xususiyatlarini aniqlash, jumladan, ishlab chiqarish tizimlari, mehnat va xonadonni tashkil etishning tavsifi; va ko'chirilayotgan aholi turmush darajasi (shu jumladan sog'liq holati) hamda hayot manbalariga (rivojlangan va norasmiy iqtisodiy faoliyatdan olingan ishlab chiqarish darajalari va daromad) oid asosiy ma'lumotlar;

(b) maxsus chora-tadbirlar talab qilinishi mumkin bo'lgan ijtimoiy yordamga muhtoj guruhlar yoki shaxslar haqidagi ma'lumotlar.

(c) jamoat yoki jamiyat infratuzilmasi, mulki yoki xizmatlarini aniqlash, ular loyihadan ta'sirlanishi mumkin;

(d) ko'chirish dasturini loyihalashtirish va byudjetini tuzish uchun asos yaratish;

(e) huquqqa ega bo'lmagan shaxslarni kompensatsiya va ko'chirish bo'yicha yordamdan chiqarib tashlash uchun asos yaratishda kesish sanasini belgilash bilan birgalikda ma'lumot taqdim etish;

(f) monitoring va baholash uchun bazaviy shart-sharoitlarni aniqlash.

Bank zarur deb topsa, ro'yxatga olish tadqiqotini to'ldirish yoki unga asoslanish uchun qo'shimcha tadqiqotlar talab qilinishi mumkin.

(g) Yer egaligi va uni o'tkazish tizimlari, shu jumladan odamlarning yashash manbai va tirikchilik uchun foydalanadigan umumiy mulk bo'lgan tabiiy resurslarning ro'yxati, loyihaning hududida mahalliy tan olingan yer taqsimlash mexanizmlari asosida boshqariladigan mulkka egalik huquqiga asoslanmagan foydalanish tizimlari (masalan, baliq ovlash, yaylovlar yoki o'rmon hududlaridan foydalanish) va turli egalik tizimlari bilan bog'liq muammolar;

(h) Taqdirlangan jamoalardagi ijtimoiy o'zaro aloqalar, shu jumladan ijtimoiy tarmoqlar va ijtimoiy yordam tizimlari va loyiha ularning holatiga qanday ta'sir qilishi mumkinligi;

(i) Ko'chirilgan jamoalarning ijtimoiy va madaniy xususiyatlari, shu jumladan konsultatsiya strategiyasiga va ko'chirish tadbirlarini loyihalash va amalga oshirishga tegishli bo'lishi mumkin bo'lgan rasmiy va norasmiy institutlarning (masalan, jamoat tashkilotlari, diniy guruhlar, nodavlat tashkilotlar (NNT)) tavsifi.

Huquqiy asos. Huquqiy asosni tahlil qilish natijalari quyidagilarni o'z ichiga oladi: (a) majburiy egalik huquqini qo'llash va yer foydalanishni cheklash vakolatlarining ko'lami, hamda bu bilan bog'liq kompensatsiya turi, baholash metodologiyasi va to'lovlarning amalga oshirilish muddati nuqtayi nazaridan; (b) amaldagi huquqiy va ma'muriy jarayonlar, jumladan, sud jarayonida ko'chirilgan shaxslarga mavjud bo'lgan huquqiy vositalar tavsifi, bunday jarayonlar uchun odatiy vaqt oralig'i va loyihaga tegishli bo'lishi mumkin bo'lgan shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmlari; (c) ko'chirish faoliyatini amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan idoralar bilan bog'liq qonun va qoidalar; va (d) mahalliy qonunlar va amaliyotlarning majburiy egalik qilish, yer foydalanish cheklovlarini joriy etish va ko'chirish choralari bo'yicha ESS2 talablari bilan farqlari mavjud bo'lsa, ularni bartaraf etish mexanizmlari.

Institutsional asos. Institutsional asosni tahlil qilish natijalari quyidagilarni o'z ichiga oladi: (a) ko'chirish faoliyatiga mas'ul bo'lgan idoralar va loyiha amalga oshirilishida, jumladan, ko'chirilgan shaxslarga yordam ko'rsatishda ishtirok etishi mumkin bo'lgan NNT/CSO'larni aniqlash; (b) ushbu idoralar va NNT/CSO'larning institutsional salohiyatini baholash; va (c) ko'chirishni amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan idoralar va NNT/CSO'larning institutsional salohiyatini oshirish uchun taklif etilayotgan har qanday chora-tadbirlar.

Moslik. Ko'chirilgan shaxslarni aniqlash va ularning kompensatsiya hamda boshqa ko'chirishga yordam choralari haqiligini belgilash mezonlari, shu jumladan tegishli muddatlar.

Yo'qotishlarni baholash va kompensatsiya qilish. Yo'qotishlarni baholashda ishlatiladigan uslub, ularning o'rnini to'lash narxini aniqlash; va mahalliy qonunchilikka muvofiq yer, tabiiy resurslar va boshqa mulk uchun taklif qilingan kompensatsiya turlari va darajalari hamda ularni o'rnini to'lash uchun zarur bo'lgan qo'shimcha choralari tavsifi.

Jamoat ishtiroki. Ko'chirilgan shaxslar (shu jumladan, tegishli hollarda, mahalliy aholi)ni jalb qilish: (a) ko'chirilgan shaxslarning joylashtirish faoliyatlarini loyihalash va amalga oshirishda ishtirokini ta'minlash va ular bilan maslahatlashuv strategiyasining tavsifi; (b) ifodalangan fikrlarning qisqacha sharhi va bu fikrlarning joylashtirish rejasini tayyorlashda qanday inobatga olingani; (c) taqdim etilgan joylashtirish alternativalarini ko'rib chiqish va ko'chirilgan shaxslarning ularga taqdim etilgan variantlar bo'yicha qabul qilingan tanlovlari; (d) ko'chirilgan odamlarning loyihaga oid tashvishlarini rejalashtirish va amalga oshirish jarayonlarida muvofiqlashgan tarzda bildirishlari uchun tuzilgan tashkilotlar va bunday ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar, masalan, mahalliy aholi, etnik ozchiliklar, yerga ega bo'lmaganlar va ayollarni yetarli darajada vakillik qilishini ta'minlash choralari.

Amalga oshirish. jadvali. Ko'chirish uchun kutilgan sanalarni, shuningdek, barcha joylashtirish rejasiga oid faoliyatlarning boshlanish va tugash sanalarini taqdim etadigan amalga oshirish jadvali. Jadvalda joylashtirish faoliyatlarining umumiy loyiha amalga oshirilishi bilan qanday bog'langanligi ko'rsatilishi kerak.

Xarajatlar va byudjet. Barcha joylashtirish faoliyatlari uchun xarajatlar bo'yicha kategoriyalangan taxminiy qiymatlar, shu jumladan inflyatsiya, aholi sonining o'sishi va boshqa ehtimoliy holatlar uchun ruxsatlar; sarf-xarajatlar uchun vaqt jadvallari; mablag' manbalari; va mablag'larning o'z vaqtida kelishi uchun tartiblar, shuningdek, agar mavjud bo'lsa, amalga oshiruvchi agentliklar hududidan tashqaridagi hududlarda joylashtirish uchun mablag'lar.

Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmi. Reja ko'chirilish yoki joylashtirishdan kelib chiqadigan nizolarni uchinchi tomon tomonidan hal qilish uchun arzon va kirish imkoniyatiga ega bo'lgan protseduralarni tavsiflaydi; bunday shikoyat mexanizmlari, sud orqali murojaat qilish imkoniyati va jamoat hamda an'anaviy nizolarni hal qilish mexanizmlarini hisobga olishi kerak.

Monitoring va baholash. Amaliyot agentligi tomonidan ko'chirilish va joylashtirish faoliyatlarini monitoring qilish uchun tashkil etilgan tartiblar, Bank tomonidan zarur deb hisoblangan holda uchinchi tomon monitoringlari bilan qo'llab-quvvatlanadi, to'liq va obyektiv ma'lumotlarni ta'minlash uchun; joylashtirish faoliyatlari uchun kirishlar, chiqishlar va natijalarni o'lchash uchun samaradorlik monitoringi ko'rsatkichlari; ko'chirilgan shaxslarning monitoring jarayonida ishtiroki; barcha joylashtirish faoliyatlari tugallanganidan keyin ma'lum bir davr mobaynida natijalarni baholash; keyingi amaliyotlarni yo'naltirish uchun joylashtirish monitoringi natijalarini foydalanish.

Moslashuvchan boshqaruv uchun tartiblar. Reja loyiha sharoitlaridagi kutilmagan o'zgarishlarga yoki qoniqarli joylashtirish natijalariga erishishda kutilmagan to'siqlarga javoban joylashtirishni amalga oshirishni moslashtirish uchun provisionsni o'z ichiga olishi kerak.

Jismoniy ko'chirishni talab qiladigan joylashtirishni rejalashtirishda qo'shimcha rejalashtirish talablarini quyidagicha belgilash lozim: Loyiha sharoitlari aholi (yoki bizneslar)ni jismoniy ravishda ko'chirishni talab qilsa, joylashtirish rejalarida qo'shimcha ma'lumot va rejalashtirish elementlari bo'lishi kerak.

Qo'shimcha talablar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

O'tish davrida yordam. Reja xonadon a'zolarini va ularning mulklarini (yoki biznes uskunalarini va inventarini) ko'chirish uchun taqdim etiladigan yordamni tavsiflaydi. Reja naqd kompensatsiya tanlagan va o'zlarining yangi uy-joylarini ta'minlashni tanlagan xonadonlarga taqdim etiladigan qo'shimcha yordamni, shu jumladan yangi uy-joylar qurilishi uchun yordamni ham belgilaydi. Agar rejalashtirilgan ko'chish joylari (xonadonlar yoki bizneslar uchun) jismoniy ko'chirish vaqtida yashash uchun tayyor bo'lmasa, reja vaqtinchalik ijara xarajatlarini va boshqa xarajatlarni qoplash uchun yetarli miqdorda o'tish davri uchun ajratmalarni belgilaydi.

Joylarni tanlash, tayyorlash va ko'chirish. Agar rejalashtirilgan ko'chish joylari tayyorlanishi kerak bo'lsa, qayta joylashtirish rejasi ko'rilgan alternativ ko'chish joylarini tavsiflaydi va tanlangan joylarni tushuntiradi, shu jumladan: (a) ko'chish joylarini aniqlash va tayyorlash uchun institutsional va texnik tartiblar, qishloq yoki shahar hududlaridagi joylarning oldingi joylar bilan taqqoslaganda mahsuldorlik potentsiali, joylashuv afzalliklari va boshqa omillarni hisobga olib, yer va yordamchi resurslarni olish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan vaqtni baholash; (b) mahalliy yashash sharoitlarini yaxshilash imkoniyatlarini aniqlash va qo'shimcha investitsiya kiritish, tanlangan joylarga yer spekulyatsiyasi yoki huquqsiz shaxslarning kelib qolishini oldini olish uchun zarur bo'lgan choralar; (c) loyihani amalga oshirishda jismoniy ko'chirish tartiblari, shu jumladan saytni tayyorlash va ko'chirish uchun belgilangan vaqt jadvallari va yerni yoki inshootlarni to'liq huquqiy hujjatlarni ta'minlamaganlar uchun mulkni huquqiy rasmiylashtirish va ko'chirilganlarga mulk huquqlarini uzatish uchun huquqiy tartiblar.

Turar-joy, infratuzilma va ijtimoiy xizmatlar. Turar-joy, infratuzilma (masalan, suv ta'minoti, yordamchi yo'llar) va ijtimoiy xizmatlar (masalan, maktablar, sog'liqni saqlash xizmatlari) ta'minlash (yoki mahalliy jamoat tomonidan ta'minlanishi) rejalar; aholi uchun xizmatlar darajasini saqlash yoki ta'minlash rejalar; ushbu obyektlar uchun zarur bo'lgan joylarni rivojlantirish, muhandislik va arxitektura dizaynlarini taqdim etish.

Atrof-muhitni himoya qilish va boshqarish. Rejalashtirilgan ko'chirish joylarining chegaralarini tavsiflash; taklif etilgan ko'chirishning atrof-muhitga ta'sirini baholash va ushbu ta'sirlarni kamaytirish va boshqarish uchun chora-tadbirlarni ko'rish (zarur bo'lsa, ko'chirishni talab qilayotgan asosiy investitsiyaning ekologik baholash bilan muvofiqlashtirilgan tarzda).

Ko'chirish tartib-taomillari bo'yicha qarorlar. Reja, jismonan ko'chirilgan shaxslar bilan mavjud bo'lgan ko'chirish variantlari bo'yicha, shu jumladan, kompensatsiya shakllari va o'tish davri

yordamiga oid tanlovlar, individual xonadonlar yoki oilalar sifatida yoki mavjud jamoalar yoki qarindoshlar guruhlar bilan ko'chirish, mavjud guruh tashkiloti shakllarini saqlash, hamda madaniy mulkni (masalan, ibodat joylari, ziyorat joylari, qabristonlar) ko'chirish yoki unga kirishni saqlash bo'yicha maslahatlashuv usullarini ta'riflaydi.

Qabul qiluvchi jamoalar bilan integratsiya. rejalashtirilgan ko'chirish joylarining qabul qiluvchi jamoalarga bo'lgan ta'sirini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar, shu jumladan: (a) qabul qiluvchi jamoalar va mahalliy hokimiyatlar bilan maslahatlashuvlar; (b) rejalashtirilgan ko'chirish joylari uchun taqdim etilgan yer yoki boshqa aktivlar uchun qabul qiluvchilarga to'lanadigan har qanday to'lovlarni tezda amalga oshirish uchun tartiblar; (c) ko'chirilganlar va qabul qiluvchi jamoalar o'rtasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nizolarni aniqlash va hal qilish uchun tartiblar; va (d) qabul qiluvchi jamoalarga xizmatlarni (masalan, ta'lim, suv, sog'liqni saqlash va ishlab chiqarish xizmatlari) oshirish bo'yicha zarur chora-tadbirlar, ularning talablariga javob berish yoki ularni rejalashtirilgan ko'chirish joylarida mavjud xizmatlar bilan tenglashtirish.

Iqtisodiy ko'chirishni o'z ichiga olgan ko'chirish uchun qo'shimcha rejalashtirish talablari.

Agar yer sotib olish yoki yerga yoki tabiiy resurslarga kirishni cheklash muhim iqtisodiy ko'chirishga olib kelishi mumkin bo'lsa, ko'chirilgan shaxslarga o'zlarining turmush darajalarini yaxshilash yoki kamida tiklash uchun yetarli imkoniyatlar yaratish uchun choralar ko'chirish rejasiga yoki alohida turmush darajasini yaxshilash rejasiga kiritilishi kerak. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

To'g'ridan-to'g'ri yer almashtirish. Qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanuvchi odamlar uchun, ko'chirish rejasiga teng samarali qiymatga ega bo'lgan yer almashish imkoniyatini taqdim etadi yoki teng qiymatga ega yerning mavjud emasligini ko'rsatadi. Agar almashtirish uchun yer mavjud bo'lsa, rejada ushbu yerning ko'chirilgan shaxslarga taqsimlanishi yo'llari va vaqt belgilab qo'yiladi.

Yer yoki resurslarga kirishning yo'qolishi. Yer yoki resurslardan foydalanish yoki kirishning yo'qolishi, shu jumladan umumiy mulk resurslari, natijasida daromad manbai ta'sirlangan shaxslar uchun, ko'chirish rejasiga o'rinbosar yoki alternativ resurslarni olish usullarini ta'riflaydi yoki boshqa usullarda alternativ hayotiy manbalar uchun qo'llab-quvvatlashni taqdim etadi.

Alternativ hayotiy manbalarni qo'llab-quvvatlash. Iqtisodiy jihatdan ko'chirilgan boshqa barcha toifalar uchun ko'chirish rejasiga ish topish yoki biznes boshlash uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan tartiblarni, shu jumladan tegishli qo'shimcha yordam, masalan, ko'nikmalarni o'rgatish, kredit, litsenziyalar yoki ruxsatnomalar, maxsus jihozlarni taqdim etishni tasvirlaydi. Zarur hollarda hayotiy rejalashtirish ayollar, ozchiliklar yoki alternativ hayotiy manbalarni ta'minlashda noqulayliklarga duch kelishi mumkin bo'lgan zaif guruhlar uchun maxsus yordamni taqdim etadi.

Iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlarini ko'rib chiqish. Ko'chirish rejasiga ko'chirish jarayonlari natijasida hayotiy manbalarni yaxshilashga qaratilgan amalga oshirilishi mumkin bo'lgan imkoniyatlarni aniqlaydi va baholaydi. Bunga, masalan, loyihada ishga joylashish uchun imtiyozli tartiblar, maxsus mahsulotlar yoki bozorlarni rivojlantirishga ko'maklashish, tijorat zonalar va savdo kelishuvlari uchun imtiyozlar yoki boshqa choralar kirishi mumkin. Tegishli hollarda reja jamoalarga yoki to'g'ridan-to'g'ri ko'chirilgan shaxslarga loyihaga asoslangan foyda ulashish tartiblarini tashkil etish orqali moliyaviy taqsimot imkoniyatlarini baholashi ham kerak.

O'tish davri qo'llab-quvvatlovi. Ko'chirish rejasiga hayotiy manbalari buziladigan shaxslarni o'tish davrida qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi. Bu o'z ichiga yo'qotilgan ekinlar va tabiiy resurslar uchun to'lovlarni, bizneslarning yo'qotilgan foydalari yoki ish joylarini ko'chirish natijasida xodimlarning yo'qotilgan ish haqini qoplashni o'z ichiga olishi mumkin. Rejada o'tish davri qo'llab-quvvatlovi o'tish davri davomida uzluksiz davom etishi nazarda tutiladi.

ILOVA C: Muqobil Test

SC4a Muqobil Test

Mavjud² yanada samarali transport infratuzilmasi hozirgi va prognoz qilingan yo'lovchi va/yoki yuk tashish talablarini xuddi shunday xizmat darajasida (LOS) ta'minlay olmaydi.

Ushbu baholash qismi loyihaning talabi mavjud, karbonat chiqarishi kamroq bo'lgan transport infratuzilmasi tomonidan shunga o'xshash xizmat darajasida (LOS) ta'minlanishi mumkinmi yoki yo'qligini ko'rib chiqadi. Agar taklif qilingan investitsiyaga taqqoslanadigan muqobil variant mavjud bo'lmasa, unda SC4a testi muvaffaqiyatli o'tilgan hisoblanadi.

Quyidagi bosqichlar bajarilishi kerak:

1-bosqich: Taklif etilayotgan yo'lining ta'sir hududi (RIA) doirasida asosiy manbalar va manzillarga (OD) kirishni ta'minlay oladigan mavjud bo'lgan past uglerodli transport alternativalarini aniqlash.

- Avvalo, RIA (ya'ni, loyihaning yo'l infratuzilmasi ta'siri doirasi) aniqlanishi kerak. Bu atama yo'l inshootining³ qurilishi yoki rekonstruksiyasidan so'ng transport oqimlaridagi sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ladigan hududiy qamrovni anglatadi. Bu hududlar ma'muriy birliklarning bir qismini yoki to'liq hajmini — masalan, shaharlar, tumanlar yoki viloyatlarni — o'z ichiga olishi mumkin.
- RIA aniqlangandan so'ng, asosiy ODlar (yo'nalishning boshlanish va manzili) aniqlanishi lozim. ODlar RIA doirasida amalga oshiriladigan sayohatning boshlang'ich (manba) va yakuniy (manzil) nuqtalarini anglatadi. Asosiy ODlar esa asosiy oqimni hosil qiluvchi va/yoki jalb qiluvchi yo'nalishlardir.
- Shundan so'ng, RIA ichidagi asosiy ODlarni bog'lovchi mavjud past-karbonat angdridli transport infratuzilmasi aniqlanib, ro'yxatga olinishi lozim.
- Nihoyat, aniqlangan alternativlar ro'yxati filtrlanib, RIA ichidagi asosiy ODlarning aksariyatiga kirish imkonini beradiganlari aniqlanishi lozim.

2-qadam: Avvalgi bosqichda aniqlangan alternativ variantlarning taklif etilayotgan loyiha bilan taqqoslanadiganligini baholash; ularni xizmat darajasi (LOS – Level of Service) jihatidan loyiha bilan solishtirish. Alternativ variantlar loyiha bilan o'xshash xizmat darajasini (LOS) ta'minlashi lozim, bunda quyidagilar inobatga olinadi:

- Hozirgi va prognoz qilinayotgan yo'lovchi va/yoki yuk talabini qondirish uchun teng yoki yuqori yo'lovchi va/yoki yuk sig'imi;
- Sayohat/transport vaqti va/yoki narxining teng yoki kamroq bo'lishi;
- Transport xizmatlarining teng yoki yuqori ishonchliligi va tartibli bo'lishi;
- Yo'lovchilar tomonidan transport xizmatlarining qulaylik va xavfsizligini teng yoki yuqori baholanishi.

3-qadam: Loyiha ehtiyojini aniqlangan past uglerodli alternativ(a/lar) orqali o'xshash xizmat darajasi (LOS) bilan qondirish mumkinmi yoki mumkin emasligini tahlil qilish va hujjatlashtirish.

- 1-misol: Temir yo'l liniyasi paralel yo'l/avtomobil yo'li bilan raqobatlashishi mumkin yoki mumkin emas, bu har birining xizmat ko'rsatadigan ODs va taqdim etilayotgan LOS ga bog'liq.
- 2-misol: Rejalashtirilgan tezkor yo'l qishloq yo'lini almashtirmasligi mumkin emas, chunki ular turli LOS taqdim etadi.

²Loyihaning allaqachon ishga tushirilgan yoki sarmoya bosqichida bo'lgan (shu jumladan loyihalash yoki bevosita investitsiya bosqichi) tashabbuslarini qamrab oluvchi loyihalar.

³Sharqiy Osiyo Transport Tadqiqotlari Jamiyati Jurnali (8-jild); "Avtomobil yo'llariga investitsiya loyihalari uchun ta'sir doirasini aniqlash: Tanlangan bog'lanish tahlili asosida"; 2010-yil

ILOVA D: PA mosligini hisobotlash shabloni (BB2)"

Ushbu ilova PAning moslashuvchanlik va iqlimga chidamlilik maqsadlari (BB2) bilan investitsiya operatsiyalarining mosligini baholash natijalarini qayd etadi.

Savollar / baholash bosqichlari	Javob va asoslash
1-MEZON: iqlim xavfi va zaiflik kontekstini yaratish	
1-qadam: Jismoniy iqlim xatarlari aniqlash va baholash Operatsiya (shu jumladan, aktivlar, manfaatdor tomonlar va amalga oshiriladigan tizim) xatarga uchrayaptimi?	Ha. Jismoniy iqlim xavfini baholash (CRA) XX tomonidan amalga oshirildi va umumiy natija o'rta/yuqori xavf sifatida baholandi, chunki ba'zi joylar toshqinlarga moyil. Batafsil iqlim xavfi baholash o'tkazildi va iqlim xavflariga qarshi moslashuv choralari loyiha dizayniga kiritish amalga oshirildi.. <i>Iqlim ta'siri xavflari bo'yicha CRA topilmalari qisqacha taqdim etilishi kerak.</i>
2-MEZON: Iqlimga Moslashish va Barqarorlik O'lchovlarini Aniqlash	
2-qadam: Jismoniy iqlim xavflarini bartaraf etish va iqlimga qarshilikni mustahkamlash Iqlimga moslashish va qarshilik choralari aniqlash orqali jismoniy iqlim xavflarini kamaytirish va iqlim qarshiligini mustahkamlash choralari belgilanganmi?	Ha. ITB asosida, loyiha tomonidan amalga oshiriladigan asosiy moslashish va qarshilik choralari quyidagilar kiradi: (i) issiqlikka chidamlilikni oshirish uchun qurilish materiallarini yangilash; (ii) kuchli yomg'irlar davrida jihozlarning jismoniy zararni aniqlash uchun sensorlar o'rnatish; (iii) shamol turbinasi dizaynini tezkor shamolga qarshilik ko'rsatadigan texnikalardan foydalanish; (iv)... Bundan tashqari, imkon qadar loyiha iqlim qarshiligini keng qamrovli tarzda rivojlantirishni rag'batlantiradi, jumladan, tabiatga asoslangan yechimlar, jamiyat yoki ijtimoiy qarshilik, institutsiyonal qarshilik va moliyaviy qarshilik. <i>Moslashuv choralari o'z ichiga olgan barcha faoliyatlarni shu yerga ro'yxatlab chiqiladi.</i>
3-MEZON: Iqlimga chidamlilikning milliy / keng kontekstidagi nomuvofiqlikni baholash	
3-qadam: Iqlimga chidamlilikning kengroq kontekstini baholash. Faoliyat tegishli milliy siyosat/strategiyalar, xususi sektor yoki jamoalarning iqlimga moslashish va barqarorlik ustuvorligiga zid emasmi?	Ha. Barcha loyiha faoliyatlari xxning milliy siyosatlari va strategiyalariga, xususi sektor yoki jamoat tomonidan boshqariladigan iqlimga moslashish va qarshilik ko'rsatish ustuvorliklariga qarshi emas. Taklif qilingan faoliyatlar milliy moslashuv rejasining dastlabki loyihasi, 2022-2030 yillarga mo'ljallangan Qishloq xo'jaligi rivojlanishining milliy siyosati, 2019-2023 yillarga mo'ljallangan Milliy strategik rivojlanish rejasiga va 2013-2030 yillarga mo'ljallangan Yashil o'sish bo'yicha milliy strategik reja bilan to'liq mos keladi. <i>Mamlakat/regionning moslashuv rejalariga oid tahlilni kiritib, taklif etilgan loyiha faoliyatlaridan hech biri ularga zid emasligini baholash.</i>
Xulosa	BB2 bo'yicha mos (yoki mos emas)

ILOVA E: Moslashuvchan moliyaviy hisobot shabloni ⁵

Qo'shma MDB metodologiyasiga muvofiq, MDB moliyalashtirgan operatsiyalardagi adaptatsiya moliyasini kuzatish uchun quyidagi ma'lumotlar taqdim etilishi kerak, bu ma'lumotlar adaptatsiya choralari "tasdiqlash" uchun zarur bo'lib, ularga bog'liq xarajatlar adaptatsiya moliyasi hisoblanadi:

Umumiy ko'rinish	
Loyiha nomi	
Sektor and subsektor	
Moslashuvchan moliya hisoboti	
Moslashuv faoliyatlarini malakali qilish	
Kamchiliklar konteksti	Faoliyatni moslashuv faoliyati sifatida ko'rib chiqish uchun, avval iqlim o'zgarishi ta'siridan yuzaga kelgan va kutilayotgan ta'sirlarga qarshi iqlim o'zgarishi zaifligini aniq belgilash kerak. Loyihalar hujjatlari mavjud tahlil va hisobotlarga yoki iqlim o'zgarishi zaifligini o'ziga xos tarzda baholashga murojaat qilishi mumkin.
Maqsad bayoni	Loyihaning iqlim o'zgarishi ta'siriga sezgirligini aniqlaganidan so'ng, loyiha hujjatlarida aniqlangan iqlim o'zgarishi sezgirliklarini bartaraf etishga bo'lgan aniq niyat ko'rsatilishi kerak. Bu, loyiha jarayonida iqlim o'zgarishi ta'sirlarining mavjud va kutilayotgan ta'sirlari hisobga olinishi ta'minlanadigan muhim qadamdir.
Iqlim o'zgarishi sezgirligi va loyiha faoliyatlari o'rtasida aniq va to'g'ridan-to'g'ri bog'lanish.	Umumiy KRB iqlim moliyaviy kuzatuvining prinsiplariga mos ravishda, moslashuv moliyaviy baholashlari faqat iqlim o'zgarishiga sezgirlikni aniqlash bosqichida (sezgirlik konteksti) aniq bog'langan loyiha faoliyatlariga ajratilgan moliya miqdorini hisobga oladi. Shuning uchun, imkon qadar, loyihalar alohida faoliyatlarga ajratiladi. Moslashuv moliyasi faqat iqlim o'zgarishi sezgirligi kontekstiga aniq javob beradigan faoliyatlarga taqsimlanadi. Har bir loyiha faoliyati moslashuv faoliyati sifatida baholanadi yoki moslashuv uchun tegishli emas deb hisoblanadi. Agar loyiha faoliyatlarga ajratish mumkin bo'lmasa, loyiha butunlay birgalikda ko'rib chiqilishi kerak.
Moslashuv moliyasini baholash	
Muvofiqlashtirilgan" moslashuv choralari bilan bog'liq xarajatlarni baholash uchun quyidagi ikkita yondashuvdan biri qo'llanilishi mumkin:	
- Bosqichma-bosqich yondashuv loyihani iqlim o'zgarishiga moslashtirish uchun zarur bo'lgan faoliyatlar bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlarni, loyihaning fizik iqlim xavflarini hisobga olmagan holda kutilgan natijalarga erishishni maqsad qilgan faraziy asosga nisbatan baholaydi. - Proportsional yondashuv - bu loyiha ichidagi moslashuv choralari bilan bog'liq MDB moliyasining ulushiga teng bo'lgan moslashuv moliyasini hisoblashni anglatadi. Bu, o'xshash operatsiyalardagi moslashuv xarajatlari bo'yicha baholashlar yoki tegishli sektoral amaliyotlar bo'yicha ekspert bilimlari kabi turli ishonchli ma'lumot manbalari bilan ma'lumotlanishi mumkin. KRBlar, proportsional yondashuvni qo'llash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan mezonlar bo'yicha bilimlarni almashishda davom etadilar.	

⁵Quyidagi jadvaldagi tushuntiruvchi matnlar haqiqiy hisobot ma'lumotlari bilan almashtirilishi kerak.